СЛОВО Просвіти

Без мови немає нації!

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК **2 (1158), 20—26 січня 2022**

З Днем Соборності України!

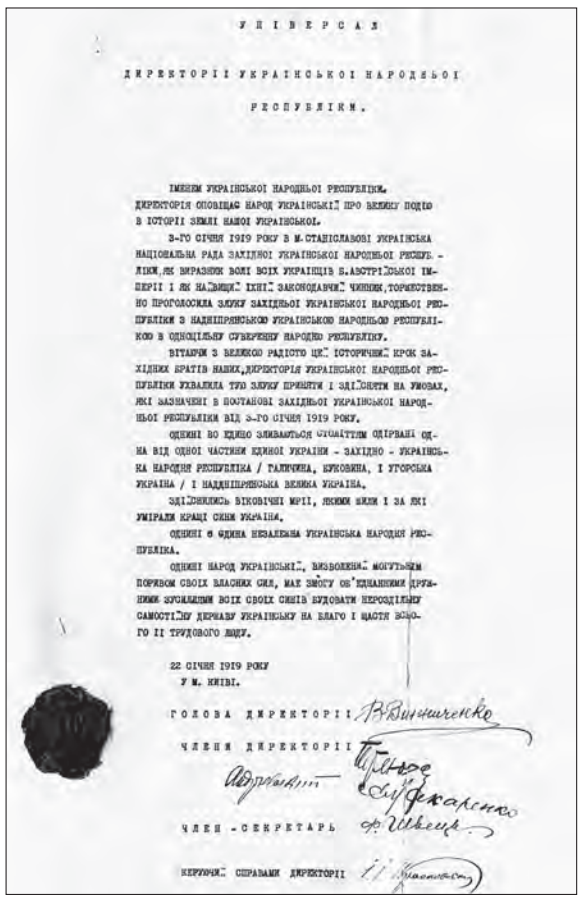

УНІВЕРСАЛ

ДИРЕКТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНЬОЇ

РЕСПУБЛІКИ.

ІМЕНЕМ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНЬОЇ РЕСПУБЛІКИ.

ДИРЕКТОРІЯ ОПОВІЩАЄ НАРОД УКРАЇНСЬКІЙ ПРО ВЕЛИКУ ПОДІЮ В ІСТОРІЇ ЗЕМЛІ НАШОЇ УКРАЇНСЬКОЇ.

3-ГО СІЧНЯ 1919 РОКУ В М.СТАНІСЛАВОВІ УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА РАДА ЗАХІДНЬОЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНЬОЇ РЕСПУБЛІКИ, ЯК ВИРАЗНИК ВОЛІ ВСІХ УКРАЇНЦІВ Б.АВСТРІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ І ЯК НАЙВИЩІ ІХНІЙ ЗАКОНОДАВЧІЙ ЧИННИК, ТОРЖЕСТВЕННО ПРОГОЛОСИЛА ЗЛУКУ ЗАХІДНЬОЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНЬОЇ РЕСПУБЛІКИ З НАДДНІПРЯНСЬКОЮ УКРАЇНСЬКОЮ НАРОДНЬОЮ РЕСПУБЛІКОЮ В ОДНОЦІЛЬНУ СУВЕРЕННУ НАРОДНЮ РЕСПУБЛІКУ.

ВІТАЮЧИ З ВЕЛІЖНОЮ РАДІСТЮ ЦЕЙ ІСТОРИЧНИЙ КРОК ЗАХІДНІХ БРАТІВ НАШИХ, ДИРЕКТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНЬОЇ РЕСПУБЛІКИ УХВАЛИЛА ТУЮ ЗЛУКУ ПРИЙНЯТИ І ЗДІЙСНИТИ НА УМОВАХ, ЯКІ ЗАЗНАЧЕНІ В ПОСТАНОВІ ЗАХІДНЬОЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНЬОЇ РЕСПУБЛІКИ ВІД 3-ГО СІЧНЯ 1919 РОКУ.

ОДНИНІ ВО ЄДИНО ЗЛИВАЮТЬСЯ ОТОЙЧИТИМ ОДІРВАНІ ОДНА ВІД ОДНОЇ ЧАСТИНИ ЄДИНОЇ УКРАЇНИ – ЗАХІДНО - УКРАЇНСЬКА НАРОДНЯ РЕСПУБЛІКА / ГАЛИЧИНА, БУКОВИНА, І УГОРСЬКА УКРАЇНА / І НАДДНІПРЯНСЬКА ВЕЛИКА УКРАЇНА.

ЗДІЙСНИЛИСЬ ВІКОВІЧНІ МРІЇ, ЯКИМИ ЖИЛИ І ЗА ЯКІ УМИРАЛИ КРАЩІ СИНИ УКРАЇНИ.

ОДНИНІ Є ОДНА НЕЗАЛЕЖНА УКРАЇНСЬКА НАРОДНЯ РЕСПУБЛІКА.

ОДНИНІ НАРОД УКРАЇНСЬКИЙ, ВИЗВОЛЕНИЙ МОГУТНІМ ПОРИВОМ СВОЇХ ВЛАСНИХ СИЛ, МАЄ ЗМОГУ ОБ'ЄДНАНИМИ ДРУЖНІМИ ЗУСИЛЛЯМИ ВСІХ СВОЇХ СИНІВ БУДОВАТИ НЕРОЗДІЛЬНУ САМОСТІЙНУ ДЕРЖАВУ УКРАЇНСЬКУ НА БЛАГО І ЩАСТЯ ВСЬОГО ІЇ ТРУДОВОГО НАРОДУ.

22 СІЧНЯ 1919 РОКУ
У М. КИЄВІ.

ГОЛОВА ДИРЕКТОРІЇ В.Винниченко

ЧЛЕНИ ДИРЕКТОРІЇ

ЧЛЕН - СЕКРЕТАРЬ Ф.Швець

КЕРУЮЧИЙ СПРАВАМИ ДИРЕКТОРІЇ

Універсал Директорії Української Народної Республіки про злуку з Західноукраїнською Народною Республікою, 22 січня 1919 р.

Проголошення Акту злуки українських земель на Софійській площі в Києві, 22 січня 1919 р.

Урочисте відзначення 71-ї річниці підписання Акту злуки УНР і ЗУНР на Софійській площі в Києві, 1990 р.

Перемагаючи віковічне зло

Георгій ФІЛІПЧУК,
академік НАПН України

Різдвяні дні не зменшили температурний градус світової політики. Лідери держав, депутати, експерти, політологи, журналісти висловлюють безліч прогнозів щодо розвитку ситуації, що склалася біля кордонів України.

Очевидно, що попри всі політичні, соціально-економічні проблеми, які існують в Україні, такої уваги до неї з боку провідних країн світу чи міжнародних інституцій ніколи б не було, якби не реальні загрози Росії, військовий "чобіт" якої продовжує шантажувати Європу і Світ. Відомий британський історик, професор Гарвардського, Оксфордського та Стенфордського університетів Ніл Фергюсон навіть зазначив на сайті компанії Bloomberg, що наближається війна. Вона формується саме там, на землях України та її околиць, тієї частини Європи й світу, яку Тімоті Снайдер називав "*Кривавими землями",* маючи на увазі трагедії 1930-40-х років. Причому робиться застереження, що не слід дивуватися Путіну, в голові якого роїться марево параду його *перемоги*, який "відбуватиметься" в Полтаві.

Ідеологічним, політичним і мілітарним підґрунтям для агресивного зубоскальства щодо України, яку черговий московський чорносотенний диктатор не вважає окремою країною, стала оприлюднена у 2021 р. його 5000-слівна стаття про "єдинородство". На поверхню спливли путінські "Мідасові вуха" як неприхована дурість невігласа з ядерною дубиною, що намагається переконати світ у "законному" праві Московії позбавити Україну державності та захопити (вже захопив!), для початку, частину її суверенних територій. Тому Росія, маючи значні економічні втрати (40 млрд доларів лише за минулий тиждень), продовжує, "дипломатично" лихословлячи, нарощувати війська.

Оцінювати логіку такої поведінки доволі складно з погляду міжнародного права, оскільки вона, ставши державною політикою, є еклектичною сумішшю ординства, романівського монархізму, петрівського імперіалізму, червоного сталінсько-більшовицького авторитаризму, путінського злоякісного нарцисизму. Щоразу на поверхню витягуються, відповідно до кремлівських забаганок, застиглі кліше на кшталт "*самодержавіє – православіє – велікорусіє"*. Складається враження, що в образі сучасної Московії об'єдналися: улус-ординський хан, романівський цар, петро-катеринінський імперець, ленінсько-сталінський кат, путінський диктатор, зіткавши її ідеологію на відновленні "неоімперії". Ця наростаюча пухлина XXI століття не є, на жаль, внутрішньою проблемою московитів, а вийшла далеко за межі традиційно ГУЛАГівського простору і є своєрідною глобальною тенденцією агресивної багатоаспектної експансії руськомірства, направленого проти людства й людяності. Клич ординців "це моє, це моє, а це також моє" кинуто як виклик міжнародному співтовариству, перетворений в усталену практику по закінченню "холодної війни".

При пасивному та "стурбованому" спогляданні (від ООН до країн західної демократії та НАТО) відбувалися події, провоковані Росією, у Придністров'ї (Молдова), Нагірному Карабасі (Азербайджан, Вірменія), Чечні, Абхазії, Південній Осетії (Грузія), на Донбасі, у Криму (Україна). Очевидно, що лише несприйняття світовою спільнотою нових маріонеткових квазіутворень замало (цю "незалежність" *визнають* (окрім Росії) лише Венесуела, Нікарагуа, Науру, Сирія), оскільки сплановане ініціативами Москви людиновбивство, грабіж та насильство заслуговують оцінок нового міжнародного нюрнберзького судового процесу. Водночас європейці продовжують вважати, що з Росією, яка раптом оговтається, можна домовлятися шляхом створення різноформатних діалогічних каналів або через запровадження здебільшого косметичних санкцій, водночас пропонуючи ефективні *бустерні вакцини* штибу "Північний потік-2" для безнадійно хворого імперськістю кремлівського організму. Проте навіть реальні санкції щодо "Північного потоку-2" не могли б відчутно вплинути на Росію, мінімізуючи її войовничість.

Москва продовжує бути здатною протистояти санкціям деякий час, оскільки має 620 мільярдів доларів валютних резервів (Україна – 31 млрд доларів), співвідношення російського державного боргу до ВВП 18% (Україна – понад 60%).

Закінчення на стор. 2

Всеукраїнське товариство "Просвіта" імені Тараса Шевченка, Київська міська рада, Київська міська державна адміністрація 21 січня 2022 р. в Колонній залі КМДА (вул. Хрещатик, 36) проводять літературно-мистецький захід "УКРАЇНА СОБОРНА" з нагоди ДНЯ СОБОРНОСТІ УКРАЇНИ.

До участі запрошені: голова Всеукраїнського товариства "Просвіта" імені Тараса Шевченка Павло МОВЧАН, академік НАПН України Георгій ФІЛІПЧУК, хорова група Заслуженого народного ансамблю пісні і танцю України "ДАРНИЧАНКА", народний артист України Кирило СТЕЦЕНКО, заслужена артистка України Тетяна НЕГРІЙ, Сергій ФАЙФУРА, дует Юлія ВІТРАНЮК і Софія РУБАН.

Ведуча – народна артистка України Лариса КАДИРОВА.

Режисер – заслужений працівник культури України Петро АНДРІЙЧУК.

Початок о 17.00.

Вхід вільний.

ЯРОСЛАВА РІЗНИКОВА

4

КИРИЛО СТЕЦЕНКО

7

ОЛЕКСАНДР КОРОТКО

8-9

“Щоби наша державотворчість вибудовувалася не тільки на основі загальнолюдськості, а й опиралася, насамперед, на націодержавницькі ідеали”.

Перемагаючи віковічне зло

Закінчення. Початок на стор. 1

Тому газовий шантаж (*ЄС залежить від імпорту газу на 90%, 43% якого – російський, чим зігнорувано принцип неприпустимості 30% залежності від одного джерела*); погрози дубиною війни; фінансово-політичний підкуп частини європейських еліт; постійна публічна демонстрація готовності Кремля йти на будь-які жертви й людські втрати уможливлюють утримання багатьох держав та політиків від ефективної підтримки України в її протистоянні з агресором. І тут не зарадити справі навіть дуже активною дипломатичною балаканиною.

Така кволість є зручним підґрунтям для зрощування маячної ідеї відновлення “*великої Російської імперії*”, забезпечує живучість “уваровської” тріадної ідеї “православие, самодержавие, народность”, задовольняючи внутрішній інтерес у цій вічній тюрмі народів, що є колонізатором людських душ, територій, культур, крадієм та винищувачем історій і традицій багатьох народів.

Тому домовленості з шовіністичними імперцями в такому стилі є безнадійною ілюзією. Чого тільки вартий підписаний Росією 25 років тому (1997 р.) договір про дружбу, співробітництво і партнерство з Україною чи про поділ Чорноморського флоту. Брехливість, ненависть, ненаситність, кровожерність стали визначальними принципами кремлівської “дипломатії” у відносинах з Україною (і не тільки). Чесність для них була і є пропащою справою. Тому непевне розпадається.

Очевидно, мав рацію Бісмарк, закликаючи: *“ніколи не вірте росіянам, бо вони не вірять навіть самим собі”*. Але “не вірмо” не означає успіх у протистоянні з російською експансією.

Необхідна потужніша національна енергетика як українців, так і її найвідданіших союзників, щоби здолати “цивілізаційне” зло. Очевидно, що та ж Німеччина, яка нібито наважилася надати, нарешті, “військову допомогу” Україні на рівні захисних засобів (жилети та каски), як ніхто інший мала б зрозуміти безперспективність лагідного умиротворення російського агресора, отже, не виступала б упродовж останніх 15 років проти нашого вступу до НАТО. Бо нині згубно уподібнюватися до безпомічної, декларативної політики колишньої Ліги Націй, яка своєю безсилістю в 1930-х роках, не протистоянням агресивним намірам Німеччини, СРСР урешті сприяла розв’язанню Другої світової війни. І сьогодні ультиматуми Росії сповна нагадують ультиматум Гітлера 1938 р., а саме: а) зосередження військ на кордоні з Австрією (нинішня 125-тисячна ординська армада на кордоні України); б) допущення до влади австрійських нацистів (російська вимога владної легітимізації Україною злочинців-бойовиків як “рівноправних партнерів”); в) поширення фальшивих новин щодо підготовки до збройного конфлікту (масова пропагандистська путіно-істерія щодо загроз з боку України, “геноцид” і переслідування російськомовних, порівнюючи політику Києва з “*оружием массового поражения”* тощо).

Паралелі між Україною та Австрією чи тодішньою Чехословаччиною не є надуманими. Вони лише підтверджують, що диктаторські режими діють однаково, загарбуючи “свої” території, попираючи й замінюючи міжнародне право брязканням зброї, фальшивими референдумами, пропагандистсько-гебельсівськими зомбуваннями суспільної свідомості. Щоправда, суттєвою відмінністю від сучасних реалій є те, що, на відміну від австрійського канцлера Шушніґа, який офіційно заявив, що берхтесгаденську угоду (ультиматум) буде неодмінно виконано, цього разу капітулянтські пропозиції Росії щодо НАТО та США (*не мають приймати до НАТО нових членів, зокрема Україну; не розгортати сили чи зброю в колишніх країнах Варшавського договору та країнах Балтії; не співпрацювати у військовій сфері з постадянськими країнами та ін.*) будуть відкинуті. Захопити Україну за зразком аншлюсу Австрії (1938) нацистською Німеччиною Московії ніколи не вдасться. Проте цю реальну загрозу для України можна вирішити не конформістським при-

миренням, а тільки завдяки колективній безпеці НАТО. Вступ до цієї військово-політичної організації має стати безальтернативним шляхом у цивілізаційному виборі України. Оскільки досвід остаточно переконав українців, що наша позаблоковість і багатовекторність (чит. “*москвомутність”*) із наданням “*гарантій без гарантій*” спричинятиме нові трагедії, війни з московитами, загрози суверенності Держави.

Відомі зарубіжні фахівці міжнародної політики також визнають (як і ми), що блокування членства України в НАТО, зокрема й такими провідними країнами, як Німеччина та Франція, сформували тупиковий “дефолтний статус” у цій напруженій ситуації. Бо “виведення” України на нейтральну (буферну) територію значно загострить міжнародну обстановку, наблизить світ до глобального, а не регіонального конфлікту. Прогнозувати й передбачати такі наслідки не є трудомісткою справою, якщо аналізувати близькі й далекі стратегічні перспективи Московії, в основі яких – імперський шовінізм царато-сталінсько-путінського “розливу”.

Варто визнати, що світова спільнота так і не вилікувалася від гнійних виразок міжнародної політики ХХ століття, не позбавила себе впливу деспотичних і людиновбивчих “ідей”, які нуртують у середовищах тоталітарних режимів, метою яких – захоплення, пограбування, нищення життя. Це про них писав відомий педагог Григорій Ващенко, досліджуючи в педагогічно-політичному контексті суспільні трагедії впродовж століть, згадуючи Монтеск’є, що “*у деспотичній державі все обертається навколо двох-трьох ідей, нові зайві. Такий уряд придатний для тварин, на чолі його також може стояти тварина, аби тільки її боялись”*. На жаль, маємо реальність “сусідства” саме такої деспотії, з якою доведеться Україні співіснувати у ХХІ столітті. Психоментальний образ нинішнього Путіна та його ставлення до України найбільш тотожні маяченню Гітлера, який миттєво нівелював саме поняття Австрії, ухваливши прийняття закону, що такої держави не існує, а є лише так званий регіон Східної марки.

Урешті-решт Путін, практично окресливши програму дій у ставленні до України в статті “Про історичну єдність росіян і українців”, з неприхованою зловтіхою “*обґрунтовував”*, що українська незалежність є нежиттєздатною державницькою формою та історичною аномалією. Залишаючись вірним “ідеям” сталінізму (не дивно, що московський суд нещодавно заборонив “Меморіал” (як “іноземного агента”), який досліджував у Росії сталінські репресії), Путін “*обожнює”* Петра, статуя якого бовваніє в його кабінеті. Ці деталі вочевидь засвідчують про витоки сучасної ідеології та практики кремлівських владців стосовно України. Бо коли з тих зловісних мурів намагаються повчати й зобов’язувати українців, яких героїв їм вшановувати, то варто пояснювати суспільству, а чому *петро* залишається фетишем для знахабнілого Путіна. Відповідь однозначна. “*Петро*” – колонізатор, узурпатор, імператор, денаціоналізатор, одягнутий у тогу україноненависника. Саме тому нинішній московський самодержець заявляє, що “*він (петро) буде жити, поки жива його справа”*. Ось де здохлий собака заритий. Мета – відновлення ненависної людству імперії, що, очевидно, немислимо без упокорення України.

Кілька фактів, щоби зрозуміти, якої такої *справи петра* дотримується путінський продовжувач: україножобська політика Петра, що, писав І. Огієнко, наважився “*Малую Россію к рукам прибрать*”, *поніcши на Вкраїну люту русифікацію*; наказ Петра страчувати кожного запорожця, зруйнування Батурина, вирізання там понад 6 тис. українських жінок і дітей; спалювання бібліотек Івана Мазепи та Пилипа Орлика, заборона друку українських книжок, скорочення в 14 разів студентів Києво-Могилянської академії, знищення книгозбірні Києво-Печерського монастиря; вилучення національних пам’яток історії України-Русі, проголошення Московії російською імперією (22 жовтня 1721 р.), початок масштабної фальсифікації історії України; лінгвоцидний наказ про українську мову *“дабы особливого наречия не было”*, драматичне нищення Української церкви.

Чи не ця політика, ідеологія і практика звироднілої *петрівщини* приваблює нинішнього кремлівського доморощенця, який любить *петра* за те, що “*з моєї України колонію зробив”,* як писав В. Сосюра в поемі “Мазепа”? Путін сприймає Україну (зі слів редактора “Эхо Москвы” Венедиктова) не інакше, як *„канонічну територію Російської Держави“*. Усю Україну, а не тільки окуповані Крим і Донбас.

І так мислить переважно вся Московія, “натхненна” царсько-сталінським сурогатом імперської “величі”. Тому черговою ілюзією є надія, що поза путінським середовищем сформований більш гуманний російський погляд на світ. Адже все, що озвучує і “*творить”* Путін, не є його власним доробком, а запозичене в “*передової*” руськомірської інтелігенції.

Приміром, саме ідеологемами *недочитаного* (тому й возвеличеного) нами Солженіцина послуговується нинішня путінська влада. Адже він був відкритим противником Незалежності України, вимагаючи на початку 90-х від Єльцина недопущення відокремлення мільйонів російськомовних “співвітчизників” в інших державоутвореннях, зберігаючи “право” Росії переглядати кордони самостійних республік, особливо України та Казахстану, осуджуючи вже тоді “забаганки” Хрущова щодо Криму, заперечуючи приналежність *новоросії* (?!) та частини нашого Лівобережжя до України. Що це, як не відкритий шовінізм, причесаний новоявленим “обустройщиком” Росії. Чи не він “випадково” вклав у голову Путіну ідею брехливої солженіцинщини, що *“ленинские фальшивые границы, прочерченные после гражданской войны из тактических соображений той минуты”* стали основою нашої Держави, про що глаголив нещодавно кремлівський зверхник. Його політичні кліше, забарвлені шовінізмом (а не патріотизмом), “*защитить интересы тех многих миллионов, кто вовсе не желает от нас отделяться”,* були і є практично основою для злочинних діянь “руськомірства”, дестабілізації в Україні, ідеологічним вектором антиукраїнської та сепаратистської позиції внутрішньої колаборації.

Майже в один голос із “моральними” обличчями нації, лише з додаванням деяких сталінських спецій, *речитатують* нині високопосадові московити на кшталт жиріновських, толстових, новікових, затуліних... та багатьох *інтелектуальних* імперських бонз. Той же О. Дугін закликає Росію “*приготовиться к стратегическому рывку”,* заявляючи, що “*Крым Россия не обсуждает”*, а Україна, якщо не може бути хоча б нейтральною, то її не повинно існувати взагалі. Донбас, на його думку, ніколи не повернеться до України. Він – частина *новоросії,* яку Москві необхідно визволити, бо там навіть “*русский язык не относится к числу традиционных”*. Проте ми пам’ятаємо, як *творилася* ця фальшива новоросійська обгортка. Усі московські сатрапи – царі, сталіністи, путіністи боялися українського націоналізму. Тому знищувалися фізично мільйони українців, а на їхнє місце депортували “*росіян*”, щоби завершити процес етноциду, радикально змінюючи демографічну мапу. Тих, кого вважали занадто українськими, продовжували репресувати майже до кінця 80-х років. Так формувалася *“новоросія”*.

Такі *дугіни* пропонують для початку на теренах України *створити* дві держави, дві мови, дві території, два народи. На цьому етапі новостворена *новоросія* може заключити лише своєрідну *“унию – как Кревская или Люблинская”*. Ось така каша роїться в збаламучених шовінізмом та затхлим імперіалізмом головах, сподіваюсь, уже навічно “колишніх братів”.

На жаль, доволі часто підспівують (зазвичай *московським язиком*) в унісон цій маячні й “наші” *телевсезнайки*. Гордон в етері телеканалу “Україна 24” безапеляційно стверджує, що фактична заборона на використання “русского языка” в торгівлі (а нині, дякувати Богу, в друці), згідно із законом “Про забезпечення функціонування української мови як державної”, спричинить активні протести “*на Украине и приведёт страну к катастрофе, способствуя тому, что от Украины могут остаться клочки”*. Як бачимо, цього не сталося, зате подібні словесні помиї щоденно виливаються на голови українців. До речі, ця брудна справа коїться саме тими, хто за всі роки відновленої Незалежності жодного разу не стали (публічно) на захист української державної мови. Але сміємо запитати: на кого розраховані ці “проповідки”, чи не лиємо часом воду на руськомірські млини та чому й досі продовжуємо слухати і терпіти це бульварне словоблудство?

Проглядаю вітчизняні телеящики, які здебільшого олігархічні, що закликають бути “інтернаціоналістами”, “глобалістами”, “гуманістами”, лише не українцями. Чутно також безперервне скигління про санкції та набридливе волання про “*допомогу*”. Але чи є вони нашим єдиним оберегом? Очевидно, що ні. Український Народ вимагає від владної бюрократії, своїх політиків, депутатів, інтелігенції, бізнесу, журналістів, учених, митців, педагогів, правників і просвітників іншої поведінкової норми.

Передусім того усвідомленого чину, що Українська держава має, нарешті, почати ОБЕРІГАТИ, ВИХОВУВАТИ, ОБ’ЄДНУВАТИ **Українську націю,** яка б стала нарешті суб’єктом світової історії; щоби вона знову й знову навертала на давно полишені національні стежки; щоби не послуговувалася цінностями, які працюють проти України; щоби наша державотворчість вибудовувалася не тільки на основі загальнолюдськості, а й опиралася, насамперед, на націодержавницькі ідеали; щоби ми позбулися роздвоєності нації, подвійної (потрійної) ідентичності; щоби український організм був наділений самодостатністю й власною системою світобачення.

Бо лише тоді будемо здатні перемагати “своє” віковічне зло, що зветься Московією. Національні цінності, єдність, всенаціональна “мобілізація”, національно-патріотична свідомість. Вони є серцевиною і життєдайністю народу, який обрав шлях свободолюбства власної держави.

Так, наша свобода, сила і слава творяться національними вартостями Українського народу. Тому від змісту державної політики, культурно-освітньої, наукової, просвітницької праці, суверенності духовного та інформаційного простору, від сенсів, ідей, світогляду, якими “годуються” українці, залежатиме безпека та успіх націєдержавотворення. Р. Млиновецький у роботі **“Історія українського народу”** писав про значущість історичної ціннісної традиції так: *“слід культивувати, підкреслюючи й вибираючи з минулого те, що гідне наслідування”*. Пізнаючи ідеали наших великих провідників, розібравшись, нарешті, в сучасних “елітах”, маємо довіряти тим, поважати та обирати лише тих, хто суголосний з Українською ідеєю словами й ділами.

Георгій ФІЛІППЧУК,
академік НАПН України

Зі щоденника Петра Порошенка

Україна проходить чергові випробування через протистояння влади й опозиції, що об’єдналася навколо п’ятого президента Петра Порошенка. Україна вкотре стоїть на межі серйозних потрясінь і розколу. 17 січня 2022 року Печерський районний суд м. Києва переніс оголошення рішення про запобіжний захід Петру Порошенку на 14-ту годину 19 січня. У зв’язку з виробничим графіком ми друкуємо тижневик щосереди зранку, тож не можемо повідомити про це рішення. Натомість нагадуємо вам, шановні читачі, перебіг подій за сторінкою Петра Порошенка у Фейсбуці.

17 січня 2022 року

Мене, п’ятого Президента, лідера опозиції, намагалися не допустити в Україну. Вони стягнули перевдягнутих прикордонників і на очах журналістів та всього світу вимагали підтвердження, що я Порошенко, що паспорт Порошенка – мій справжній. Так вони хотіли зі мною зустрітися, що лякалися і тікали від камер, як чорт від ладану. Бо вони бояться вас. Вони намагалися заявити про те, що ми скоїли злочин. Для мене це не новина.

За три роки ці негідники порушили понад 120 кримінальних справ проти мене і проти вас. Це справи, порушені за Томос, за наказ про контрнаступ, за створення Нормандського формату, здійснення і укріплення обороноздатності. Але коли вони порушили справу про державну зраду – це перетин “червоних ліній”. Це виклик не тільки мені, а всім нам. І всім п’яти рокам, з 2014-го по 2019-й. Коли ми з вами будували державу, створили національну ідентифікацію, ухвалили закон про мову, зробили декомунізацію і багато іншого, включно з армією, мовою і вірою. Для них це – державна зрада.

П’ятнадцять тисяч людей зібралися в аеропорту “Жуляни” для того, щоб не дати їм чинити провокації.

Вони – зрадники українських військових – кидали за ґрати українських кіборгів, офіцерів, генералів, спецназівців, щоб отримати політичні дивіденди. Значна частина сидить у в’язницях і зараз. Вони – це ті, хто злили і зрадили українських розвідників, передавши Путіну і Лукашенку дані по операції “Вагнер”. Вони руйнують міжнародну коаліцію на підтримку України, займаючись крадіжкою людей в країнах наших союзників.

Зеленський разом із Коломойським, як свідчать Pandora Papers, десятки мільйонів доларів, витягаючи з кишень платників податків, крали і клали собі в кишеню. Коли ми з вами будували фундамент нашої державності, Зеленський з Коломойським таємно витягали з нього цеглини і будували свої квартири в Лондоні та вілли в Італії, руйнуючи Україну. Вони набралися нахабності, збожеволіли нас всіх звинуватити у державній зраді. Вони будуть нести за це відповідальність!

Повернувся в Київ, щоб продовжити боротьбу за Україну

Ми починаємо процес об’єднання всіх демократичних опозиційних сил. Це як система розпізнавання “свій-чужий” в армії. Хто об’єднався, хто йде проти Путіна, проти злочинців у “зеленій владі”, “кротів”, які здають операцію “Вагнера”, які нищать українських розвідників, які знущаються над українськими військовими, не піднімаючи їм зарплату. Негідників, які переслідують опозицію, розповсюджують систему вибіркового правосуддя, руйнують систему верховенства права, демократію, ведуть наступ на вільних журналістів, зупиняють наш рух в Європу.

Звільнення двох третин окупованого Донбасу – це, на їхню думку, державна зрада. Створення армії – це, на їхню думку, державна зрада. Створення фундаменту української держави включно із законодавством про українську мову, декомунізацію, побудову державної інфраструктури – це вони вважають державною зрадою, бо вони нероби. Створення світової коаліції на підтримку України, притягнення країни-агресора до міжнародної судової відповідальності включно з міжнародним кримінальним судом ООН – це вони вважають державною зрадою.

Ворог добре озброєний, є майстром гібридної війни. І перемогти нас він збирається не лише через військове вторгнення, а через розшматування нашої держави, через те, щоб підступно посіяти конфлікт. І безвідповідальна зрадницька “зелена влада” цьому російському ворогу сприяє.

Вони перетнули “червоні лінії”, вони перейшли межу. Але ми точно їх не боїмося і ми точно їх переможемо. Бо ми разом. Ми сила. Ви казали, що країні потрібен Порох – у вас Порох є. Разом до перемоги!

Дорогі друзі, суд не знає, що робити

Перша позиція – вони прийняли рішення призначити мені безкоштовного адвоката, позбавивши пана Новікова та пана Голованя обов’язків моїх адвокатів. І безкоштовний адвокат вийшов і сказав, що це провокація влади і він у цій провокації, безумовно, не буде брати участі. Вони збожеволіли!

Позиція друга – що ніхто з них не може згадати, де, коли і за яких обставин вони повідомили про підозру. І сьогодні вони пішли розбиратися: що, де і як у них відбулося.

І третя позиція – ми взяли ці матеріали. Суддя оголосив перерву, не сказав, на який час. Але ми зацікавлені в тому, щоб це було швидко. Ми спробуємо зараз ознайомитися з 9-ма томами справи за годину чи півтори. І як тільки суддя продовжить засідання, ми налаштовані сьогодні дати бій. Бій дати при вашій підтримці. Тому я ще раз кажу: я хочу подякувати за небайдужість кожному з вас. Бо на сьогоднішній день тут, на цій площі, ми боремося за Україну. Вони намагаються присилати провокаторів, вони намагаються присилати людей, пропагандистів, які думають, що вони зможуть нас збити. Але за нами правда. Я наголошую: ми – опозиція. І ми поводимося набагато більш відповідально, ніж влада. Влада, я сподіваюся, це почує.

Тому, з вашого дозволу, ми на півгодини перейдемо в кімнату, щоб прочитати обвинувачення. І як тільки ми щось там побачимо, ми вас проінформуємо. Але я хочу наголосити: влада розгублена, слабка, і замість того, щоби боротися з Путіним, вона намагається боротися з нами, з власним народом, з вами, пред’являючи неіснуючі юридичні папери. Тому що вони вважають, що якби з України прибрати всіх нас з вами, їм би легше жилося. Ми їм не дамо такого! Вони будуть відповідати за ті злочини, які вони коять.

Дякую вам за підтримку! Ми повернемося за пару десятків хвилин і продовжимо наш бій.

Вдячний тисячам патріотів України: ветеранам, волонтерам, активістам, партійцям “Європейської Солідарності” та всім небайдужим українцям за таку потужну підтримку!

У нас попереду ще багато перемог. Я вітаю ваші гасла. Я не є їхнім автором, але це дуже круто: “I’ll be back”. That’s true. Може, ви і праві.

Розпочинається другий етап фарсу, який організував Зеленський. Ключова запорука нашої перемоги складається з двох частин. Перша частина – з нами правда. У них немає нічого, вони зрадники. І для того, щоб відволікти увагу від власної катастрофи, катастрофи економічної, бо люди, коли заглядають у холодильники, – більше не хочуть дивитися телевізор з “95 кварталом”, “Сватів”, які дивляться на російських окупаційних державних каналах, а гроші перераховують Зеленському. І правда є з нами.

А друга головна складова нашої перемоги – це те, що народ не з ними. Це те, що ви всі, хто приїхав з усіх куточків України, їм продемонстрували: ви не збираєтеся миритися зі зрадою “зеленої влади”. Ви не збираєтеся миритися з капітуляцією. І ніякими судами, і ніякими арештами нас з вами не залякати. І це є надзвичайний, важливий урок, нехай вони його вивчать. І скільки б провокаторів вони не посилали, проти волі народу нічого їм протиставити. І тому ми йдемо на цю Голгофу. Ми йдемо на цей суд. Твердо переконані в перемозі. Бо будь-яке беззаконня, яке вони чинять, лише наближає їхній кінець.

Я наголошую: незважаючи на всі труднощі, випробування, несправедливість, які вони нам організовують, ми з вами є державники. Ми з вами за Україну. Ми з вами захищаємо Україну. І ми з вами переможемо.

Я хочу звернутися до кожного з вас зі словами великої вдячності. Велике вам спасибі, що ви не залишилися вдома, що у вас палають очі, що ви віритe в перемогу. Ми точно переможемо. Бо якщо не ми, то хто?

Велике спасибі вам, що, дивлячись на вас, всі опозиційні демократичні сили приймають рішення про необхідність об’єднання. Хочу вам відкрити таємницю – на цій площі не всі порохоботи, але точно всі україноботи. І точно у нас з вами є той стрижень, навколо якого об’єднається Україна для того, щоб дати по зубах Путіну, і для того, щоб виколупати його “кротів” і з українського президентського офісу, і з української влади. Ми знаємо, як це робити. Ми навчилися, як боронити державу. Нам “не какая разница”. Ми за Україну.

І тому з вашою допомогою ми йдемо сюди, щоб перемагати. Ваша підтримка дає нам сили. Ваша підтримка дає нам крила. І ми точно переможемо.

Запам’ятайте цей день і не ховайте очі. Ви зараз входите в історію, тому що вперше за 30 років української незалежності п’ятий Президент і лідер опозиції зараз виступає з приводу нісенітниці, яку ви написали. Хочете знати, що таке державна зрада?

“Державна зрада” нашої команди – це звільнення двох третин окупованого Донбасу: від Сєвєродонецька і Лисичанська до Маріуполя. “Державна зрада” – це тоді, коли в солдат не було розгрузок, ні акумуляторів, ні їжі, ні лікування. Створення армії. “Державна зрада” – це боротьба за кожного. Ви кажете, що на окупованій території не треба було підтримувати пенсіонерів, працівників, шахтарів? І тоді не треба було звільняти ні Лисичанськ, ні Сєвєродонецьк, ні Маріуполь, ні Краматорськ, ні Костянтинівку, нічого. Бо для вас це відрізаний кусень. Бо для вас Крим і Донбас – це не є Україна. Для вас це є, як ви там написали, “ЛНР” і “ДНР”.

Я зараз повернувся з великої кількості європейських столиць, у мене були переговори в Брюсселі, Парижі, Берліні. І в парламентах, і в партійних офісах дуже часто звучало слово “санкції”. Я почув, що якщо ви будете продовжувати таку лінію поведінки, розправи над опозицією і нехтування права, то доречним стане Акт Магнітського.

Ситуація кардинальним чином відрізняється від того, що було 10 років тому. Тоді в нас не було російської агресії, не стукав у двері Путін, не була реальна загроза підриву внутрішньої стабільності. Кожен наш друг і партнер у світі каже: друзі, понад усе збережіть єдність, об’єднання країни, бо це єдиний шанс, що ви зможете дати відсіч Путіну у випадку абсолютно реальної загрози суверенітету, територіальній цілісності і незалежності нашої держави. Ви зараз цю єдність руйнуєте. Ви розколюєте мою країну.

Якби ті зусилля, які спрямовує Зеленський, Татаров, Коломойський і вся його камарилья на боротьбу з опозицією, коли вони слідкують за кожним нашим кроком, прослуховують кожну розмову, атакують і заарештовують. Якби хоча б половина цих зусиль була спрямована на боротьбу з Росією, у вас би не стояло в жодному місці питання: а чи є Росія загрозою, чи ні, а чи нападе Путін, чи ні?

Зараз ви робите дуже погану справу, бо йдеться не лише про Порошенка. І ці люди, десятки тисяч людей, які зараз на вулиці і які вам байдужі, прийшли не Порошенка захищати. Вони прийшли захищати Україну! І вони її захистять!

Які ми з вами круті! Вони намагалися виснажити нас, сподіваючись, що до 23:00 люди точно не дочекаються. І ми їм показали, що ми Україну любимо більше за будь-що. І ми зараз тут боремося за Україну. І вони злякалися. І 17 січня для цього некомпетентного зеленого неподобства стане початком кінця їх безглуздої популістської епохи.

І з сьогоднішнього числа, коли вони перейшли межу, коли вони намагалися заарештувати п’ятого Президента України, щось у них пішло не так, щось ці механізми почали не діяти. Щось, починаючи з вас, бо першими стали на захист України прості українці, в першу чергу – члени партії “Європейська Солідарність”, “Солідарна Молодь”, “Справа Громад”, ГО “Res_Publica. Брати по Зброї” та наші партнери по всьому демократичному середовищу. І на сьогоднішній день в них поки що цей сценарій зірвався. У них поки що люди відмовляються виконувати їх накази. Поки що люди відчувають, що з неправдою довго жити не можна.

І дуже важливий фактор – це відповідальна політика, яку ми демонструємо. Тому що не можна розколювати країну, коли біля воріт стоїть ворог Путін. П’ять років наша команда давала йому по зубах. П’ять років ми давали відсіч російській агресії. П’ять років ми не давали видавати паспорти на Донбасі. П’ять років ми не давали розведення. П’ять років ми не приймали “формулу Штайнмаєра” з віддачею Путіну української землі. П’ять років ми рухали Україну в ЄС та НАТО.

Час, друзі, об’єднатися і відновити рух до НАТО і ЄС. Час закінчити експерименти “зеленого” непотребу над нашою найкращою, улюбленою Україною. Сьогодні ми не виграли війну. Ми навіть не виграли бій. Але ми точно зберегли позиції, не давши їм знищити Україну. Це стало можливим завдяки вам. Коли незважаючи на сніг, дощ, мороз, час, ми все одно встали і захистили Україну.

Друзі, ми вас дуже любимо. Ви – великі молодці! Ніде, ні в кого немає такої команди, як у нас з вами. Я вам дуже дякую і чекаю 19 січня. Ми – найсильніші, найкращі! І сьогодні ми не здали Україну завдяки вам!

“Фактично ці люди продовжили боротьбу за свободу українського народу не рушницею, а легальними методами”

Гаранти свободи

Про день українського політв’язня

Цьогоріч 12 січня виповнилося 50 років від початку операції КДБ “Блок” проти діячів української культури, науки, духовності.

Ярослава РІЗНИКОВА,
лавреатка літературних премій імені Григорія Сковороди та Івана Франка, м. Одеса

Це був справжній погром українського шістдесятництва, коли за гратами опинилися: літературний критик Іван Світличний, філософ Євген Сверстюк, публіцист В’ячеслав Чорновіл. Цього ж дня або впродовж неповних півтора року були арештовані – поет Василь Стус, письменник Іван Дзюба, математик й публіцист Леонід Плющ, багатолітній в’язень сталінських таборів Данило Шумук, лікар Микола Плахотнюк, інженер-економіст Зиновій Антонюк, реставратор Олесь Сергієнко, поет Іван Коваленко, бібліотекарка Надія Світлична, лікар Семен Глузман, філософ Василь Лісовий, науковець Євген Пронюк, учитель Василь Овсієнко, літературознавець і перекладач Валерій Марченко – в Києві.

У Львові та Галичині були арештовані релігійний діяч Іван Гель, подружжя Ірини та Ігоря Калинців, журналіст Михайло Осадчий, мисткиня Стефанія Шабатура, студент Зорян Попадюк, о. Василь Романюк, викладач Богдан Ребрик, Оксана Попович, Ірина Сеник, Василь Долішній, Володимир Рокецький; юнацькі групи Володимира Мармуса у с. Росохач на Тернопільщині та Дмитра Гриньківа в Печеніжині; Роман Калапач і Любомир Старосольський у Стебнику; у Харкові – Анатолій Здоровий, Ігор Кравців; в Умані – Кузьма Матвіюк, Богдан Чорномаз; у Кременчуці – Григорій Маковійчук; у Черкасах – Василь Захарченко; у Нальчику – Юрій Шухевич.

В Одесі уже три місяці (з 11 жовтня 1971 року) сидів мій тато Олекса Різників, із 6 грудня – подруга моєї мами Галини Могильницької незламна Ніна Караванська-Строката...

Репресивна машина охопила всі регіони України, де жевріло національне культурне життя – проведено безліч обшуків, тисячі людей були стероризовані допитами, сотні арештовані...

Безсумнівно, ця акція стала ще одним етапом і природнім продовженням політичних репресій проти українства, що здійснювались радянською владою впродовж всього існування СРСР.

Паралельно з колективізацією більшовики розпочали й політичні репресії проти української інтелігенції, а раніше проголошений задля здобуття прихильності населення України, курс на “українізацію” згорнуто. Знищувалися цілі наукові школи, напрямки наукових досліджень, перервалися традиції підготовки кадрів наукової еліти. Репресії проти пренауковців й технічної інтелігенції завдали непоправної шкоди розвитку української науки і техніки. Багато наукових розробок, цінних наукових праць стали речовими доказами у справах і були знищені після закінчення терміну зберігання.

Вже 18 травня – 6 липня 1928 року в Москві відбувся суд в рамках так званої “Шахтинської справи”, під час якого засуджено велику групу керівників, інженерів, техніків, що працювали на підприємствах вугільної промисловості у Шахтинському районі Донбасу. Понад дві тисячі спеціалістів постраждали внаслідок сфабрикованої справи “Харківського центру” та судового процесу у справі Промислової партії.

А згадайте трагічну справу “Спілки визволення України”, під час якої у 1930 році були репресовані представники української наукової та культурної еліти (С. Єфремов, Й. Гермайзе, М. Слабченко, Л. Старицька-Черняхівська та ін.). Загалом до судового процесу було залучено 474 осіб, при чому засуджено до розстрілу – 15, до концтаборів – 192, вислані за межі Української СРР – 87, засуджені умовно – 3.

Невдовзі більшовиками було розгромлено Спілку радянських письменників України (репресовано майже половину її членів та кандидатів у члени), а згодом і Всеукраїнську академію наук. Причому за підрахунками Михайла Кузьменка найбільше постраждали історики: із 184 репресованих вчених, різні галузі історичної науки представляли 170!

“Ніхто не хотів вчитися на історичному факультеті. Посилали в примусовому плані. Професорів заарештовували майже щороку, і студенти знали, що історія – це паспорт на загибель”, – писав Олександр Довженко.

Тоді ж постраждали тисячі священнослужителів, було знищено вісім тисяч пам’яток церковної архітектури, що становило 65% усіх храмів України, було ліквідовано незалежну від Москви Українську автокефальну православну церкву – тринадцять архієпископів та єпископів загинули у в’язницях...

Апогеєм політичних репресій радянської влади став Великий терор 1937–1938 років. За задумом Йосипа Сталіна, масові операції мали б завершити двадцятилітню боротьбу з “соціальноворожими елементами” та потенційною українською “п’ятою колоною”.

Цій же меті відповідали заходи, вжиті після анексії західноукраїнських земель з початком Другої світової війни, коли за 21 місяць радянізації відбулося декілька хвиль депортацій понад 400 тисяч етнічних українців. Згодом радянська влада відкрила фронт проти українського підпілля – внутрішні війська НКВС воювали з повстанцями, а сім’ї учасників ОУН та УПА депортували на Схід. Упродовж 1944–1953 років за участь в ОУН та УПА або за його підтримку засуджено майже 87 тисяч та понад 200 тисяч громадян депортовано.

Після смерті Сталіна, ліквідації мережі таборів ГУЛАГ, репресії перестали бути настільки масовими, але набули більш цілеспрямованого характеру. Їхніми жертвами ставали дисиденти, правозахисники та окремі “інакодумці”.

Навіть в умовах десятирічки “хрущовської відлиги” – від 1954 року, коли створили КДБ, і до першої половини 1964 року – в Україні за націоналістичну діяльність притягнули до кримінальної відповідальності майже 800 осіб і ліквідували 77 націоналістичних організацій.

У серпні-вересні 1965 року в СІЗО КДБ опинилося 22 особи, які були причетні до розповсюдження самвидаву. Але, як свідчить доповідна записка (1969 рік) тодішнього голови КДБ УРСР Віталія Нікітченка, у якій він звертав увагу на зростання кількості осіб, які займаються виготовленням, поширенням, розповсюдженням “ворожих за змістом” листівок та самвидаву, радянським спецслужбам не вдається остаточно придушити жагу українців до свободи.

У травні 1971 року 5-те управління КДБ підготувало розлогий звіт “Про особливості ідейно ворожих процесів у середовищі інтелігенції та молоді”, що ліг в основу постанови Політбюро ЦК Компартії України від 27 липня 1971 року, де йшлося про необхідність “вжити заходів по протидії нелегальному розповсюдженню антирадянських і інших політично шкідливих матеріалів”.

І от, виконуючи постанову партійного керівництва, з метою нейтралізації найактивніших, пов’язаних між собою “націоналістичних елементів” УРСР, КДБ УРСР розпочав реалізацію операції “Блок”.

Але, незважаючи на погрози, залякування, арешти та людські втрати, боротьба продовжувалась. На місце засуджених та репресованих зі впертою одержимістю йшли нові й нові люди.

У 1976 році за ініціативи уродженця Луганського повіту Донецької губернії М. Руденка – відомого українського письменника і філософа, колишнього секретаря парткому Спілки письменників України було створено Українську Гельсінську групу (УГГ).

До УГГ ввійшли хімік Оксана Мешко; письменник-фантаст Олесь Бердник; юрист Левко Лук’яненко; інженер Мирослав Маринович; історик Микола Матусевич. Засновниками стали також мікробіологиня Ніна Строката, учитель Олекса Тихий, юрист Іван Кандиба.

Представником Групи в Москві було призначено легендарного генерала Петра Григоренка, який жив там і вже був членом Московської групи. Це саме той Петро Григоренко, який, дослужившись до звання генерал-майора радянської армії, не боявся займатись правозахисною діяльністю, і був у 1964-му заарештований, позбавлений нагород, пенсії, визнаний психічно хворим і запроторений до спеціальної психіатричної лікарні.

До початку активної діяльності Української Гельсінської групи Захід майже не мав інформації про політв’язнів – їх, як і сексу, в СРСР не було. Але вже у програмному Меморандумі № 1, підготовленому УГГ, у розділі “Типові порушення прав людини” викривалися злочини комуністичного режиму: геноцид та етноцид, розкуркулення, Голодомор 1932–1933 років, політичні репресії 1930-х років, ліквідація УПА, винищення мирного населення, зокрема, “чекістами”, переодягненими у “повстанців”, тотальна русифікація, переслідування шістдесятників. Відзначалася конституційна правомірність виходу України із складу СРСР.

І все це – у правовому полі, в рамках радянського та міжнародного законодавства, як виконання Гельсінських угод! Це була просто геніальна ідея засновників Української Гельсінської групи – вплести боротьбу за незалежність України в широкий світовий контекст боротьби за права людини.

Чи ж можна таке було уявити в політично стерилізованому і вихолощеному просторі СРСР, де влада всіма силами намагалась ізолювати своїх громадян від іншого світу? Звичайно, що ні! І проти членів УГГ знову запрацювала злагоджена і страшна машина терору.

У 1978–1980 рр. були репресовані майже всі члени-засновники Групи, але до її лав вступили Ольга Гейко-Матусевич (14 травня 1977 р.), Віталій Калениченко і Василь Стрільців (жовтень 1977 р.). 22 травня 1978 року в Групу вступив засланий у Якутію після ув’язнення В’ячеслав Чорновіл. Членами Групи стали Василь Січко (26 лютого 1978 р.), Петро Січко (30 квітня 1978 р.), Юрій Литвин (червень 1978 р.), Володимир Малинкович (жовтень 1978 р.), Михайло Мельник (листопад 1978 р.), Василь Овсієнко (18 листопада 1978 р.).

1979 року в мордовських таборах засуджені політв’язні створили Групу сприяння виконанню Гельсінських угод у місцях позбавлення волі: Оксана Попович, Богдан Ребрик, о. Василь Романюк (згодом – патріарх Володимир), Ірина Сеник, Стефанія Шабатура, Данило Шумук, Юрій Шухевич-Березинський.

Водночас на підставі доручення від УГГ за кордоном проводило свою діяльність Закордонне Представництво, що виступало рупором українського правозахисного руху на Заході.

У період “гласності” й “перебудови” активісти Гельсінської групи, опинившись на волі, відновили правозахисну діяльність, що швидко набула політичного характеру. 7 липня 1988 року Група трансформувалася в Українську Гельсінську Спілку, яка дала поштовх створенню першої політичної партії в Україні.

Сила й величезна моральна перевага українських правозахисників над радянським режимом полягали в тому, що вони не стали підпільниками, а підписували документи своїми іменами, відкрито демонстрували позицію та вимоги, апелюючи до радянського закону і міжнародних правових документів, підписаних СССР.

Фактично ці люди продовжили боротьбу за свободу українського народу не рушницею, як це робили раніше повстанці, а легальними методами. У невільній країні вони почали поводитися як вільні громадяни, намагаючись реалізувати свої конституційні права на свободу слова, друку, демонстрацій, асоціацій. У суспільстві з’явилася незалежна громадська думка. Вона об’єднала людей різного світогляду й національностей навколо розуміння, що гарантом свободи є лише незалежна держава, бо за колоніального становища не може бути й мови про дотримання прав людини.

Українські інтелектуали були заарештовані не українською владою, судові вироки їм виносилися не від імені Української держави. Адже ні першої, ні другої тоді не існувало. Цих героїчних людей репресували за вказівкою Москви місцеві колаборанціоністи-огидні прислужники окупаційного комуністичного режиму. Кремль дуже боявся відродження самостійницького українського руху, вбачаючи в ньому велику загрозу для існування імперії.

Патріотично-просвітницька діяльність шістдесятників розхитувала підвалини закостенілої комуністичної ідеології, руйнувала утопічні міфи про “високу комуністичну культуру”, про “особливу радянську людину”, про “переваги радянського ладу” над “гнилим капіталізмом”. Відкидаючи “класові підходи”, хоробрі українці наголошували на важливості запровадження в тодішньому СРСР перевірених часом і політичною практикою передових країн загальнолюдських цінностей: демократичних свобод, людських і національних прав рідного народу.

Ініціатором відзначення 12 січня Дня українського політв’язня був В’ячеслав Чорновіл. Він наголошував на тому, що засуджені за патріотичну діяльність українці – саме політичні в’язні, а не кримінальні злочинці, як це тлумачив лукавий кремлівський ворог.

Героїчна, подвижницька діяльність шістдесятників мала для нас дуже велике значення – історичне, політичне, інформаційне. Дізнавшись про неї, почувши про нову хвилю репресій проти мирних інакодумців, світ отримав підтвердження того, що Україна не припиняє боротьби за волю. Що деспотична Московія неспроможна зламати політичний, ідеологічний і духовний спротив українського народу.

Інтелектуально-ідеологічна діяльність українських сміливців стала поштовхом до приходу в політику сотень представників нової генерації патріотів. Саме ці люди стали ядром патріотичного руху 1980-х, який у силу низки сприятливих обставин призвів до відновлення 24 серпня 1991 р. державності України.

Нині, через 50 років після трагічної події, пересвідчуємося в незмінності загарбницької антиукраїнської сутності московського режиму. Один з його найпідліших намірів – навіть ціною агресії проти мирних сусідніх країн відродити деспотичну імперію зла. Усвідомлюючи, що без України, без Києва — як політичного та ідеологічного центру давньої Руси – жодна імперія не буде повноцінною, підлий ворог погрожує нам новою агресивною війною.

У в’язницях окупованих Московією Донецька й Луганська, як і в сумнозвісні компартійні часи, в нелюдських умовах нині перебувають українські патріоти. Їхня провина перед ворогом полягає в боротьбі за деокупацію Донбасу, за Українську державу в міжнародно визнаних кордонах.

Відзначаючи День українського політв’язня, вшановуємо всіх Героїв, хто, плекаючи вільний козацький дух, добровільно, ризикуючи життям, піднявся на святу боротьбу за людську гідність, свободу і добро Українського народу, за державність Батьківщини.

Слава Україні! Слава Героям!

Пам’ятаймо Героїв

Анатолій КОВАЛЬЧУК,
учасник боротьби за незалежну Україну

12 маловідомих епізодів із життя Івана Огієнка

Закінчення.
Поч. у ч. 1 за 2022 р.

9. Драма особистого життя

Іван Огієнко одружився у віці 19 років. Було то в травні 1901 року у Брусилові. Його дружина – Домініка Литвинчук, виростала в освіченій, патріотичній і заможній сім’ї. За літами вона була ровесницею свого майбутнього чоловіка. Більше того, їхні дні народження майже збігалися: Іван – 2 (14), а Домініка – 4 (16) січня того ж 1882 року. Разом училися в Брусилівській церковноприходській школі.

Вінчалися 11 червня 1907 року у Свято-Воскресенському храмі Брусилова, де їх обох 25 літ перед тим і хрестили. Цю стародавню церкву (2020 року виповнюється чверть тисячоліття, як вона була вдруге освячена), знищила більшовицька влада, а нині брусилівчани відбудовують її методом народної толоки.

Упродовж усіх років митарств Домініка Данилівна була вірною помічницею та однодумицею чоловіка. У роки УНР пані міністрова дивувала зарубіжних дипломатів тим, що в оригіналі цитувала Шекспіра і знала напам’ять чи не всього Шевченка.

1936 року, у результаті нервових потрясінь після звільнення чоловіка з роботи в Варшавському університеті, тяжко захворіла. Упродовж 17 місяців промучилася лежачою, прикутою до ліжка, в нерівному змаганні з немилосердними болями. Але не просто чекала смерти. Вона... працювала. Вичитувала коректуру редагованих чоловіком журналів “Рідна Мова” та “Наша Культура”, які все ще виходили в світ; готувала письмові відповіді на звернення читачів – практично всю “чорнову” роботу науковця, автора, редактора, видавця і коректора перебирала на себе. Коли приходили діти (Анатолій, Юрій, Леся), вимучувала на обличчі усмішку і тихо повторювала: “Мама видужає”...

За три дні до своєї смерті (19 травня 1937 року) пише записку чоловікові, яка збереглася в архіві:

“Від усього ми з тобою відмовилися, все віддали на працю для нашого народу. А до чого ми доробилися? Що більше ми працювали, то більше на нас нападали...Тяжко було жити серед ворогів та злиднів, а ще тяжче вмирати й лишати тебе самого на наругу та знущання... Люди бездушні, лицеміри... Не знаєш, хто твій приятель, а хто ворог... Кого найбільше поважала, відвернулися від нас, зубожілих, а тепер і не відвідають... Наші селяни чемніші, як ці бездушні інтелігенти...”.

Поховали її на Волоському православному цвинтарі Варшави, який у середовищі української еміграції називається “На Волі”. Тут – на вічному спочинку – весь цвіт української політичної еміграції пори визвольних змагань 1917-1921 років. Служба Божа і хор, який її супроводжував, відбувалися українською мовою.

Через три роки безуспішного пошуку у Варшаві роботи і засобів для існування Іван Огієнко приймає рішення про чернечий постриг. 6 жовтня 1940 року він пише своє прощальне звернення до тих, хто його знав досі як ученого, професора, міністра, з ким він ділив усі складні перипетії життя політичного емігранта. Ось витинка з цього маловідомого документа доби:

“Пробачте мені все! Відходячи від світського стану й стаючи ченцем, звертаюся до всіх з гарячим проханням пробачити мені всі мої провини, вільні й невільні. Які я кому заподіяв був чи то словом, чи то ділом, чи то думкою. Незабаром перестану бути Іваном Огієнком, а стану смиренним ченцем, горливим богомольцем за кращу долю українського народу. А тому вдруге й утретє уклінно прошу всіх ласкаво пробачити мені все, в чому тільки я прогрішився коли перед ким. Проф. Д-р Іван Огієнко”.

10. Ідеолог українського православ’я

В архіві митрополита Іларіона у Вінніпезі зберігається один невідомий досі загалу промовистий документ, який засвідчує серйозні наміри цього діяча обгрунтувати ідеологію Української церкви реалізувати концепцію відродження Української Автокефальної православної церкви і, можливо, навіть домогтися в ній ключових позицій. Йдеться про *“Меморіял про майбутній устрій Української Православної Церкви”*.

Цей документ було остаточно схвалено й підписано 31 серпня 1941 року трьома холмськими установами: Товариством Українських богословів, Архієпископською радою і Єпархіальним церковним братством.

Привертають увагу кілька найголовніших постулатів з цього документа:

а) православна церква має взяти найбезпосереднішу участь у відновленні української державності;

б) на чолі Української держави має стати лише така особа, яка глибоко проникнута релігійними й історичними традиціями;

в) державна і церковна влади в Україні

негайно мають увійти до Царгородського патріарха з обгрунтуванням необхідності канонічного визнання Української автокефальної православної церкви, проголошеної законом уряду УНР 2 січня 1919 року;

г) необхідність активізації процесу українізації УПЦ (головне – не переведення богослужб на українську мову, а дерусифікація всього церковного життя).

11. Два тижні – не похований

29 березня 1972 року о 22 години 15 хвилин, на 91-му році життя, першоієрарх Української Греко-Православної церкви в Канаді митрополит Іларіон (Огієнко) навічно заснув на руках своїх синів Анатолія і Юрія та секретаря Івана Похильчука.

З огляду на настання Страсного тижня і приготувань до Великодня, похорон митрополита Іларіона рішенням проводу православного духовенства Канади перенесено було аж на 12 квітня.

У цьому вбачається не стільки звичайний збіг обставин, скільки символічна закономірність. Адже Великодні піснеспіви, що за той відрізок часу до чину похорон велично й зворушливо виконувалися повсюди в соборах і церквах, а особливо рефрен “Христос воскрес із мертвих, смертію смерть подолав, і тим, що в гробах, життя дарував”, завжди були, є і будуть для віруючої людини міцною запорукою вічного позагробного життя.

Місце вічного спочинку великого сина України виявилося далеко від рідного Києва, про повернення до якого він не переставав мріяти до останніх хвилин свого земного буття. Його тлінне тіло перед полуднем 12 квітня 1972 року навічно прийняла канадська земля на цвинтарі Глен Іден, що за 20 кілометрів на північ від Вінніпега, у православній його секції Св. Воскресіння.

Єдиною розрадою в ту мить для його душі могло було те, що канадська земля запричастилася грудочкою української землі, вкладеною перед опущенням домовини в могилу під голову покійного. Про це постаралися добрі люди, які в умовах існування залізної завіси між Радянським Союзом і капіталістичним заходом все ж змогли передати через туристів літаком узяту з Батьківщини Огієнка пригоршу землі та свічку з київського храму. Цей зворушливий до сліз ритуал виконав його духівник протопресвітер Сергій Герус.

12. Заповіт із двома умовами

Далеко на чужині, у канадському Вінніпезі знаходиться нині найбільше надбання Івана Огієнка (митрополита Іларіона) – його особистий Архів.

Уявити обсяг цього безцінного для української історії скарбу можна тоді, коли віртуально намалювати перед очима одну картонну коробку за такими розмірами: метр ширини, майже метр глибини, і стільки ж – висоти. Таких ніким не читаних досі коробок у тому вінніпезькому архіві виявилося близько ста.

Не буде перебільшенням ствердити, що за обсягом і змістом зібраного матеріалу з-поміж подібних приватних зібрань, цей архів, напевне, не має аналогів у світовій практиці. Це сотні тисяч безцінних документів доби: листів, щоденників, записок, фотографій, листівок, прохань, звернень, резолюцій, постанов, газетних і журнальних вирізок, спогадів, надрукованих і ще не виданих рукописів, написаних і прочитаних однією людиною. Здається, не було на той час в українській діаспорі такої наукової, релігійної, просвітницької інституції, такого видавництва, редакції періодичного друкованого органу, від яких би не одержав бодай одного листа митрополит Іларіон, чи куди б він не писав сам. Що вже говорити про персоналії. Їх сотні. Це, передусім, українські письменники, вчені, релігійні, громадські і політичні діячі, журналісти, видавці. Це також десятки і сотні зовсім незнайомих йому прізвищ наших земляків, доля яких закинула далеко від рідної землі і вороття на яку для більшості з них вже ніколи не буде. В їхніх листах – болі й тривоги, надії і сподівання.

Сьогодні ніхто не може дати відповіді на запитання: скільки ж документів зберігається в цьому архіві? Детальний опис архіву і створення його каталогу ще попереду.

Згідно з останнім заповітом Іларіона-Огієнка, юридично оформленим ще 15 квітня 1967 року, це його найголовніше все життєве надбання має бути обов’язково передане на Батьківщину за двох умов:

а) коли Україна буде вільною

б) коли буде вільною її церква.

Здавалося б, ці дві умови настали: Україна з 1991 року – самостійна держава і в ній є своя церква.

Однак канадська сторона вважала, і, гадаю, небезпідставно, що умови для виконання цього заповіту ще не настали. Україна й тоді, і тепер, на початку третього тисячоліття, коли проминуло вже більше тридцяти літ від дня урочистого проголошення Акту про незалежність, залишається по-справжньому вільною й незалежною лише номінально.

Скільки доведеться чекати “настання умов”, сказати сьогодні важко. Це залежатиме, твердять українські канадці, від того,

наскільки реальними в нас будуть декларовані на вищих щаблях влади демократичні цінності й свободи, наскільки результативною буде боротьба з корупцією.

Зрештою, у результаті таких своєрідних дискусій, 2000 року, в час всеканадської презентації другої книги про митрополита Іларіона автора цих рядків, було прийняте компромісове рішення: частково виконати волю митрополита Іларіона щодо повернення в Україну його архіву можна у спосіб копіювання його недрукованих ще рукописів для можливого перевидання в Україні.

Йшлося про те, що такі копії можна буде передати на руки не державної установи, а спеціально створеної в Києві громадської благодійної організації. Нею стала благодійна організація “Фундація імені митрополита Іларіона (Огієнка)”. Її заходами на сьогодні в світ видано 21 том недрукованих досі в Україні творів цього Великого українця в серії “Запізніле вороття”.

Перефразовуючи назви написаних на чужині двох головних поетично-прозових епопей героя цієї розповіді – “Вікові наші рани” та “Наш бій за державність”, можна з певним присмаком і гіркоти, і надії сказати: вікові рани українського народу ще не загоїлися. Більше того, вони знову закровоточили в мільйонах душ через відкритий ненависним ворогом України – російським агресором – вогняний фронт на Сході України.

І наш бій за державність знову триває...

Отож і його, свідомого державника і смиренного богомольця за кращу долю українського народу Івана Огієнка (митрополита Іларіона), бій за державність триває...

***

... Тлінне тіло митрополита Іларіона – Івана Огієнка вже стільки літ перебуває на чужині, а душа його, чиста і чесна, напевне ж, тут, над рідною Україною, якій він, незважаючи ні на які обставини, залишився вірним до кінця.

Однозначно настане час, коли наша Україна стане справді українською, а біля її керма будуть справжні патріоти-державники. Такі державники, які усвідомлять важливість і необхідність створення в нашій древній і славній столиці, на Дніпрових кручах, величного Пантеону слави борців за волю України, до якого буде перенесено тлінні останки тих, хто в суворі лихоліття мужньо і самозречено боровся за українську національну ідею, й могили яких розкидані близькими й далекими чужинами. Серед тих, хто знайде вже вічний спочинок в такому Пантеоні, переконаний, будуть Іван Мазепа й Пилип Орлик, Симон Петлюра і Степан Бандера, Євген Коновалець і Олександр Олесь, Олександр Довженко й Іван Огієнко (митрополит Іларіон)...

Микола ТИМОШИК,
доктор філологічних наук, професор,
журналіст

“Самі українці мають навести лад і порядок у себе вдома!”

Бандерівські читання в Січеславській «Просвіті»

Вже традиційно ідеологічно-інтелектуальний захід під назвою “Бандерівські читання в Січеславській “Просвіті” відбувся на високому рівні.

Спільними зусиллями організаторів, а в цьому році ними були: Січеславська “Просвіта”, Український інститут національної пам’яті, Товариство політичних в’язнів і репресованих – вдалося зібрати цікавих доповідачів із Січеслава і запросити відомого історика, дослідника, викладача Юрія Щура із Запоріжжя з презентацією своєї книги-підручника “Історія української культури: традиції та модерн”.

Цього дня в приміщенні “Просвіти” зібралися разом науковці і держслужбовці, дослідники і спортовці, просвітяни і політики, громадські діячі і просто небайдужі українці. Наймолодшому учаснику Читань виповнилося 16 років, а найстаршому – трохи менше, аніж самій “Просвіті” в Січеславі.

Голова Січеславської “Просвіти” **Сергій Тютюнник** тепло привітав відвідувачів заходу зі світлим Різдвом Христовим і зазначив, що Бандерівські читання в Січеславській “Просвіті” вже мають традиційний статус і з кожним роком рівень організації лише підвищується! За його словами, саме Січеславська “Просвіта” стає культурним центром для згуртування україноцентричного і патріотичного Дніпра. “Якщо і є швидкий рецепт, як стати на українську стежку в змосковщиному місті, то він такий: йди до “Просвіти”, ставай її активним учасником, допомагай українській справі часом, гривнею, завзяттям, знанням – і ми не помітимо, як перетворимося з українського острова в космополітичному морі на національний континент під назвою українська Україна”.

Чудові подарунки і палке вітальне слово приніс з собою професор **Ігор Кочергін** (УІНП), який зауважив, що має особливу приємність нагадати учасникам Читань, що постать Бандери – це всеукраїнське надбання, а не “галичанський витвір” і саме ми маємо бути прикладом у поширенні ідей Бандери для всієї України, особливо в наших підсовєтських регіонах.

Після святково-вітальної частини, урочистих згадок про народження Сина Божого Ісуса Христа і Батька України (за відомою піснею) Степана Бандери перейшли безпосередньо до роботи Конференції.

Тему цьогорічних Читань організатори визначили як “Сучасний етап національно-визвольної боротьби”.

Усі відвідувачі „Бандерівських читань в Січеславській “Просвіті” були залучені до обговорення сучасного етапу національно визвольної боротьби. Люди мали можливість висловити власну думку маленькими за форматом відповідями на чотири великі запитання, які “Просвіта” підготувала заздалегідь:

1. Стан України. 2. Хто винен? 3. Що робити? 4. Кому робити?

Як обіцяли раніше, надаємо узагальнену, опрацьовану систему відповідей. Тож як дніпряни, які належать до патріотичного табору, бачать відповіді на вищезгадані запитання. Стан України визначений учасниками Читань, як “складний”, “жахливий”, “непростий”, “зневірений”. Одна людина вважає, що стан в Україні “нормальний – еволюційний”, інша – “нормальний – передреволюційний”. Хто винен у цьому непростому стані? Люди відповідали, що українські виборці не можуть ніяк “обрати якісну, а головне – українську владу!” Найбільш повторюваною відповіддю було, що найбільше винні в тому, що відбувається в державі, самі українці. На запитання “Що робити і кому робити” були консолідовані думки: гуртуватися, вчитися, виховувати нову націю переможців, “творити українську націю, а не вінегрет з народностей”. Були екзотичні, але дуже цікаві відповіді – чистити кулемети, “гострити ножі”, “поновити Коліївщину”. Це свідчить про високий градус соціальної і національної напруги в суспільстві. Хто має рятувати Україну? Відповідь, в принципі, одностайна – лише ми! Самі українці мають навести лад і порядок у себе вдома!

Вважаємо, що подібна практика опитувань відвідувачів просвітянських заходів дає змогу більше розумітися в орієнтирах і векторах думок української спільноти і бути аналітично готовими до викликів суспільства. Не бути відірваними від людей.

Декілька тез промовців заходу:

Іван Дремлюга: “На сучасному етапі національно-визвольної боротьби слід пам’ятати про десятки тисяч патріотів, які були засуджені комуністичним режимом у ХХ столітті й досі тавруються “ворогами народу” лише за те, що вони були за духом своїм українцями. Робота з реабілітації, з декомунізації триває і слід більш активно долучатися до цієї справи таким інституціям, як “Просвіта”, та іншим громадським організаціям, що називають себе патріотичними. Пам’ятаємо подвиги наших попередників – несемо їхній смолоскип Волі!”

Сергій Копанєв: “Я стояв біля витоків націоналістичної організації в Дніпрі на початку 90-х років ХХ століття. Мав за честь бути особисто знайомими із Славою Стецько – маю її автограф. Дуже добре пам’ятаю те покоління романтиків і ідеалістів, що належали до Конгресу українських націоналістів і, як ми, мріяли про українську Державу за змістом, а не назвою! Вже тридцять років, як мрія залишається мрією,

● Незабутні

Левко РІЗНИК: «Всюди я спостерігав пошановане ставлення розмаїтих людей до невгамовного діяча…»

“Коли вичерпав свою “професорську” діяльність, то охоче зайняв запропоновану посаду начальника управління культури Львівської обласної держадміністрації...

В той час я, обраний головою письменницької організації, мав найбільше потреб до управління культури. Ми часто зустрічалися: то я – з якимось проханням, то він, – покликуючи на якісь наради, консультації. А після, за чашкою кави – й довірча розмова... Ні, не скаржився... цього за ним ніколи не було. Проте в бесіді мимоволі в нього могла проскочити якась прикра нотка, – й не тяжко було здогадатися, чому, коли при тім ішлося про “високе начальство”...

Отже, Роман Мар’янович здебільшого був у русі, в роз’їздах районами й часто брав мене з собою. Особливої уваги надавав і далі шашкевичівській проблематиці, франківській, антоничівській, – щоби вона, та вічна проблематика, по-новому, істинно правдиво, чисто, національно, по-рідному засвітилася в незалежній Україні: її, ту святу проблематику,

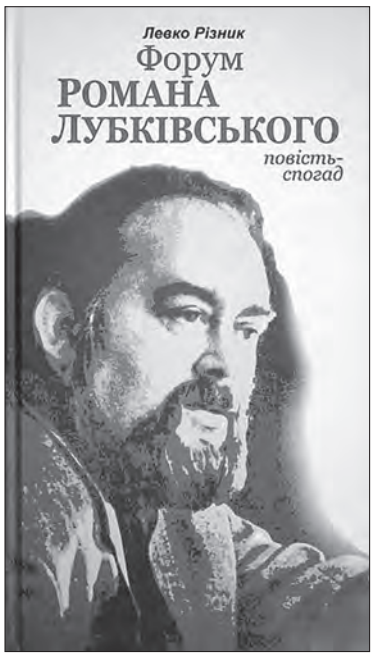

якраз у ті роки необхідно було очистити від лепу радянської доби. Прогнати біса! Але багатьом чиновникам, що поринули в “дерибан”, корупцію, було байдуже до якихось там “фантазій” Лубківського. А він ще такий, що не дасть спокою... Ще й вимагає коштів!.. Тих бюджетних коштів, що легко прилипають до чиновницьких рук, проходячи через ці загребущі “волосаті лаби”.

А тут ще й обирають його в “Просвіту” – головою Львівського обласного Товариства імені Тараса Шевченка; і він, замість того, щоби втішатись пошаною “просвітян” і пропагувати свою поезію, задумує широкі плани пожвавлення діяльності “Товариства” – береться за ремонт давно запущеного приміщення, – а для цього теж кошти і кошти... і йому тяжко відмовити. Скомпанувався з таким же непосидющим Возницьким – і таке виробляють, що весь Львів, з Львівщиною, “стає на вуха!”. І треба їм заснувати “Музей книги”, – щоби перевершив одеський... і палац Потоцьких приєднати до “музейної імперії” Бориса Григоровича, і відбудувати церкву Святого Духа, і поставити пам’ятник “Кобзареві” на “Клумбі”, пам’ятник Михайлу Грушевському на площі, де свого часу обитав драматург-комедіограф Фредр, і розбудувати Музей-садибу Антоничів у Бортятині, і відновити, реставрувати хату батьків Осипа Маковея на Яворівщині та взятися впритул за Золочівщину з її замком, колишньою катівнею НКВД... і ще багато чого з українських історичних місць, що волають о поміч, про пам’ять нащадків... І в Острівці – чекає стара школа, де вчителював батько Володимира й Степана Гжицьких, щоби перетворитися у музей славних українців; там же треба переробити костел, де бабця тримає кіз, у церкву-музей, – все-таки храмова будівля, намолена, треба її пошанувати...

І всюди, де мені щастило бувати з “начальником”, – чи в Бортятині, чи в Мостиських, чи в Нагуєвичах, чи на Жидачівщині, в місцях, пов’язаних з гетьманом Виговським, чи в Золочеві, чи в кабінеті Бориса Возницького, чи... всюди я спостерігав пошановане ставлення розмаїтих людей до невгамовного діяча; спостерігав уміле, “дипломатичне”, делікатне, інтелігентне ставлення “обласного начальника до підлеглих”.

***

Це – уривок з книжки Левка Різника, письменника, який тривалий час працював заступником голови Львівської організації Національної Спілки письменників України Романа Лубківського, а згодом очолив її. І підготував повість-спогад “Форум Романа Лубківського”, яка побачила світ у видавництві “Світ” 2021 року.

Отже, читаєте цікаву книжку письменника Левка Різника (очолював Львівську обласну письменницьку організацію від 1993 року до 2005 року) про професора Львівського університету, начальника управління культури ЛОДА, голову Львівського обласного об’єднання ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка, голову Комітету з Національної премії ім. Т. Шевченка, Надзвичайного і Повноважного Посла України у Чехо-

але націоналісти ніколи не складуть зброю, бо накази і заповіти Степана Бандери і Ярослава Стецька мають бути виконаними!”

Станіслав Дуб: “Дніпровські Бандерівські читання ініціювали хлопці і дівчата з “Правого Сектору”. Першим організатором і модератором був я. Слід згадати велику подвижницьку роботу у цьому питанні друга Олександра Вайса. Ми сьогодні всі говоримо правильні речі. Але я хочу зробити необхідний акцент. Зараз багато хто б’є себе в груди і називає націоналістом. Але насправді такими не є! Вони не витримують ані ідеологічної, ані духової перевірки! Нагадаю, що націоналізм – це ідеалістична ідеологія і аж ніяк не матеріалістична, тож всі ці атеїсти навряд чи можуть бути націоналістами, у яких первинна саме Ідея, а не Матерія! Націоналізм – це Бандера і Донцов, Декалог і Волюнтаризм! І аж ніяк не “політична доцільність”, компроміси і “вибори – наше все”! Так, влада нам потрібна, але якщо ми перетворимося лише на гвинтики старої системи, нічого не зміниться! Маємо бути новим двигуном України на сучасному етапі національно-визвольної боротьби! Слава Степанові Бандері – дороговказу і натхненнику поколінь українців”.

Юрій Щур: “Я не вперше в Дніпрі, але дуже приємно, що саме сьогодні нас так багато – це означає лише одно: ідеї Степана Бандери актуальні і вони живі. Маяк на прізвище Бандера продовжує світити в темряві для тих, хто заблукав. Він, як магніт, притягає до себе подібних йому: сильних відчайдухів, ідейних особистостей, розумних, красивих і, як сказав би неперевершений метр Дмитро Донцов, “луччих людей”! Я радий бути в спільноті “луччих людей” Дніпра! Дякую! Для мене це честь!

Я привіз із собою свою нову книжку “Історія української культури: традиції та модерн”. На мою думку, нам слід більше звертати увагу на нашу культурну спадщину – там є відповіді на багато запитань: від “хто вороги” до “як перемагати ворогів”. Звісно, що сучасний етап боротьби за Україну передбачає апріорі використовувати весь величезний досвід попередніх поколінь борців: мазепинців, петлюрівців, бандерівців. Дуже хочеться, щоби сучасні лідери націоналістичних організацій усвідомили ризики втрати держави і спромоглись на адекватну консолідовану позицію”.

Юрій Щур подарував Січеславській “Просвіті” і відділу Науково-ідеологічного центру ім. Дмитра Донцова рідкісні книжки. А “Просвіта” презентувала гостям і подарувала науковцю з Запоріжжя унікальний і раритетний часопис “Запорожжє”, виданий у 1906 році як перший україномовний часопис в Катеринославі за редакцією Дмитра Яворницького! Вийшло лише перше і єдине число часопису, яке віднайшов в архівах наш славний земляк, відомий краєзнавець, журналісті і дослідник Микола Петрович Чабан.

Захід імені Степана Бандери в Дніпрі тривав майже 4 години, але якщо і була втома, то лише приємна. Було відчуття, що сьогодні бандерівці з Січеславської “Просвіти”, бандерівці Дніпра роблять корисну українську справу: знаходять поміж собою точки дотику, консолідуються, шукають відповідей на одвічні запитання і готові йти вперед: під червоно-чорним стягом і дороговказами Провідника вже на сучасному етапі національно-визвольної боротьби.

Власн. інф.

З Василем на Василя

Київська міська “Просвіта” в колонній залі Київської міської державної адміністрації презентувала програму “Стала коляда у новім часі”, яка має і другу назву – “З Василем на Василя”. Під час святкового концерту прозвучали українські колядки та щедрівки, створені в різний час.

Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото автора

Спершу згадали свято Різдва Христового, а подарувала колядки Ганна Солонична. Після цього почали відзначати Щедрий вечір і святого Василя. На сцену запросили члена Київської міської “Просвіти” Ігоря Якубовського, який розповів про той час, коли зранку на Василя до господаря приходять хлопці і посівають, щоб земля прийняла життя завтрашнього дня. Він виконав щедрівку на вірш “Сію, сію, засіваю, господаря викликаю”.

Юна виконавиця Мар’янка Лук’яненко разом зі своїм батьком Грицьком подарували глядачам справжню насолоду. Вони побажали українській громаді всіляких гараздів, щоб “завжди обходила нечиста сила”. А музичним подарунком стали пісні “Так рано” та “Небо рясні зірки вкрили”.

Коляда “Бог предвічний” у виконанні народного артиста України, очільника Київської міської “Просвіти” Кирила Стеценка (скрипка-соло) стала прем’єрою. Виявляється, цю тему використовував ще Гендель у XVII столітті для своєї ораторії, а Й. С. Бах – для скрипкового концерту. Свої твори композитори присвятили Ісусу Христу. Навіть у Петра Чайковського в адажіо до балету “Лускунчик” звучить тема – “Бог предвічний”. А для скрипкового соло ця тема стала експериментом.

Як відомо, українські колядки існували за багато століть до того, як народився Ісус Христос. Вони славлять гармонію Всесвіту, ці твори обов’язково величні, урочисті, чисті духом, написані з любов’ю. Це наша магічна, первинна й золота українська душа, не забруднена завойовниками з їхньою мораллю та звичаями. Українці, які плекають у собі цю первинність, світло і чистоту, – це люди, поставлені у світі захищати його святість, переконані учасники концерту.

Олексій Кабанов – виконавець, який грає на екзотичному музичному інструменті сітар, що має азійське походження. І немає чого дивуватися, адже українці увібрали традиції багатьох народів. Навіть медитативна музика має багато спільного з тим, чим займалися наші козаки-характерники, граючи думи, які могли тривати годину. Медитували і цього вечора. Олексій Кабанов разом із Кирилом Стеценком виконали колядку “Ой, дивнеє нарождення”, яку запросили слухачів заспівати разом. Після цього всі присутні разом з Кирилом Стеценком здійснили маленьку подорож у світ “Щедрика” Миколи Леонтовича. Крім цього, колядки з дохристиянської доби виконав на бандурі Святослав Силенко – син відомого кобзаря Тараса Силенка, який, на жаль, передчасно пішов із життя. Бандурист і лірник Михайло Гречкін занурив присутніх у світ язичницької колядки і заграв кілька унікальних артефактів нашої обрядовості, які прийшли з давніх часів.

Невеликим концертом у концерті став виступ гурту “Буття” у складі Василя Живосила-Лютого, Оксани Осяйної-Бут та Ірини Сосницької, які провели святковий інтерактив. У своєму виступі вони використали давню традицію, коли колядки виконували не просто як пісні, а колядували на якусь конкретну людину. Почали з колядок на пана господаря, на господиню, яка має діточок, майбутнє подружжя, далі – всім Василям, Василинам, Васильовичам, онукам та правнукам Василів. Ще заколядували неодруженим хлопцю та дівчині, парі, яка планує одружитися, всім іншим, кому не колядували. А наостанок заспівали щедрівку та поводили по залу козу.

На завершення вечора Кирило Стеценко повідомив, що святкові заходи тривають. Їх продовжить у колонній залі КМДА ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка 21 січня, початок о 17-й годині. А 29 січня “Просвіта” вшанує героїв, які полягли за нашу свободу в бою під Крутами.

Мар’яна та Грицько Лук’яненки

Кирило Стеценко

Коляда від серця

Михайлина БОДНАР,
завідувачка культмасової роботи Івано-Франківської обласної організації “Просвіта” ім. Т. Шевченка

Молитва... Тиша... Мить прекрасна.
В душі і радість, і надія,
Дитятко Боже – вже у яслах,
І молиться над ним Марія.

Прожектори на сцені освітлюють шопку з вертепом, і солістка ОНД “Просвіта” Людмила Булієнко виконує “Святу ніч”. Так розпочиналося святкове народне дійство на просвітянській сцені в Івано-Франківську. Воно відрізняється від решти, бо вже вісім років відбувається за участю близько двадцяти громадських організацій, які показують себе в коляді, щедрівках, віншуваннях, вертепі, Маланці, на Старий Новий рік – на Василя. Цього разу Василів було під двадцять. Про них співав гурт жінок “Вишиванка” з ОНД “Просвіта”. Привітали учасників заходу, а їх було біля триста, голова міста Руслан Марцінків, заступники голови обласної “Просвіти” Михайло Січка і Євгенія Бардяк, заступник голови міської “Просвіти” Орест Путько.

Засіяв і побажав достатку, миру, злагоди і здоров’я маленький посівальник в кожушку і козацькій шапці Нестор Боднар.

Учасники народного аматорського гурту “Пшеничне перевесло” показали святвечірню сценку за столом з дідухом, свічкою, кутею, дванадцятьма стравами і заколядували сумну: “Похилилась в лузі червона калина”. Зажурилась знову ненька Україна. Ой вставаймо, браття, до грізного бою. Щоб не бути нам рабами знову під Москвою...”

Звучали різдвяні мелодії від “Союзу українок”, обласної організації “Жіноча громада”, асоціації діячів естрадного мистецтва України, просвітянського гурту “Надвечір’я” з Космача, жіночого вокального ансамблю “Квіти ромену” та співачки Руслани Денеги з ОНД “Просвіта”, науково-просвітницького товариства “Світовид”, яке представило гуцульську коляду з трембітами, топірцями, рогами.

А “Найкраща господиня року”, яку визначили на просвітянських вечорах відпочинку, – Галина Мельничук, пригощала всіх медом із запашними калачами.

Цьогоріч ми відзначаємо 80-річчя УПА. Тож чоловічий склад “Пшеничного перевесла” в день народження провідника української нації Степана Бандери виконував на спортивних змаганнях, що проходили на міському озері, пісню “Батько наш – Бандера, Україна – мати”. Про це критично повідомив один із російських телеканалів (інформація в залі звучала в запису). Цю пісню вони повторили на святі разом із представниками Братства ОУН-УПА карпатського краю та ветеранськими організаціями, Спілкою офіцерів України.

Йде “Просвіта” й колядує
І під вікна заверта.
В ніч Різдвяну кожен чує
Дух народження Христа.
Їх коляда від серця,
Мов доріженька жива.
Нехай стелиться і в’ється
З Великодня до Різдва.

Так закінчила захід організаторка і ведуча Михайлина Боднар.

словаччині, письменника, який багато років очолював Львівську письменницьку організацію, обирався також членом Президії і Ради НСПУ, – Романа Лубківського.

В інтерв’ю у 2001 році Роман Лубківський процитував мені свої поетичні рядки:

Політики, як мухи,
Мруть на шпальтах газет.
Безпорадні поети
Вмирають кожен по-своєму
І кожен по-своєму
Воскресає.

Роман Мар’янович, з яким ми контактували понад тридцять років, завжди воскресає в моїй пам’яті. Він – поет не безпорадний. Подам такий приклад. Упродовж останніх двох (власне, двох з половиною) місяців 2015 року ми майже щодня (інколи – через день) розмовляли по телефону. І на чому найбільше акцентував увагу письменник? Подаю вислови Романа Мар’яновича, оскільки я мав можливість їх зафіксувати.

Отже, що треба нам, українцям, творчим людям, робити? Добиватись, щоби:

“у нас відроджувались і далі родинні гнізда письменників”; “публікувалися дослідження про родоводи”; “відновлювались святині, яких не пощадив час”; “паралельно з Податковим кодексом прийняли блок законопроєктів про культуру”; “Міністерство Культури стратегічно було першим по суті міністерством – поряд з Міністерством економіки і оборони”; “демократія була основою основ життя і поведінки”; “в Україні діяли закони, які оберігають українську душу, українське Слово”.

Повість-спогад Левка Різника закінчується розповіддю про те, як ми (письменники) взяли участь у відзначенні 80-річчя сестри Романа Мар’яновича в с. Острівець Тернопільської області 15 жовтня 2015 року. А через кілька днів Роман Мар’янович, на жаль, відійшов у вічність.

Тож дякуємо дякуємо незабутньому Левкові Різникові за його повість-спогад. Сподіваємось, що молодь пройметься світоглядною силою постаті Романа Лубківського. Ба більше, переконані в цьому.

Підготував
Богдан ЗАЛІЗНЯК,
керівник прес-центру наукової журналістики ЗНЦ НАН України і МОН України, м. Львів

“Я – це я, я – Батьківщина, я – мій народ,
і не зламать мене, його і нас,
допоки віра в нас живе”.

Читаючи поему Олександра Коротка “Стус”, я відчував, як поволі, рядок за рядком, занурювався в атмосферу безозонності, бездуховності і нестерпного смороду та пекельності, в якій перебував великий український поет…

Простір пекла вимірюється, напевне, не масштабами, не гонами, не кілометрами, а концентрацією зла, людиноненависництва, вишуканістю тортур і передовсім – духовних, а не лише фізичних, яких зазнав наш великомученик Василь Стус, що знаходив для себе енергію протистояння, протидії тій системі пекла, яка удосконалювалась, як і кожне сатанинське твориво, намагалась позбавити людину всього людського. Але і вона була безсила в протистоянні з Людиною в повноті її духовного самопрояву. Василь Стус витримав, Василь Стус переміг… Перечитуючи листи В. Стуса до дружини, до батьків, до сестри, до сина… розумієш, що окрушин райського світла в його великій душі не могло затьмарити навіть фізичне нищення… бо він відчував свою особливу місійність.

Дякую Олександру Коротку за нагадування нам, що зона пекла не звузилась, що мерзлота – вічна, незважаючи на вселенське потепління, що слуги пекла не згинули, “як роса на сонці”, що свічку на сибірських вітрах важко захистити двома долонями, а слово генія Василя Стуса потребує широкого вільного простору України.

Олександр Коротко відтворив ландшафт беззмістовності, убогості й безнадії у самому модусі існування, в якому могли виявитися такі високі духовні якості Людини з великої літери.

Ось уривок з листа до дружини: “Думаю, що наше з тобою життя теж стало часткою нашого народу. Пишаймося тим, що Бог поклав на нас цей хрест – і несімо гідно. Бог просто забрав у нас будні, а залишив свято. Свято високого болю, почесного тягаря, врочистість розлуки й празникові миті зустрічей” (30.12.1977 року).

Сподіваюсь, що читачі “Слова Просвіти” оцінять літературну майстерність і громадянську позицію Олександра Коротка та творчий успіх перекладачки Ольги Ільчук.

Павло МОВЧАН

Олександр КОРОТКО
Переклад **Ольги ІЛЬЧУК**

СТУС

Поема

За кордон українців не випускають, та й не дуже кортіло – за той кордон: бо хто ж тут, на Великій Україні, стане горлом обурення і протесту? Це вже доля, а долі не обирають. Отож, її приймають – яка вона вже не є. А коли не приймають, тоді вона силоміць обирає нас...

ВІЧНА МЕРЗЛОТА

Самотинности Одіссея,
і ти, мов зимову
затятість,
шукав свій білий
шлях,
тому і “сніг у липні”,
і “герметична ніч”,
й життя
тобі бачилось
вічним.
У тайзі, в Мордовії,
таїв ти
сльози у льодах,
таять
в дитинстві так
діточу таїну,
так збереглася істина
про тебе,
і проросла вона
крізь мерзлоту
цинічну
зацькованих часів.
Тобі вітри читали
Вергарна,
Рильського та Бажана,
допоки,
равликом згорнувшись,
ти спав
на їхніх
чуттєво-крижаних
долонях.

...Коли мені було 9 літ, ми будували хату. І помирав тато – з голоду спухлий. Ми пхали тачку, місили глину, робили саман, виводили стіни. Голодний я був, як пес.

Усе дитинство моє було з тачкою. То везли картоплю з поля, то з мішком я ходив на городи – рвав траву – чи то для корови, чи то для кози...

МАМО

– Мамо!
І тиша – в одвіт.
Серцебиття
виображень
із чорно-білих
осяянь
малює графічний
портрет ваш,
мамо.

У ваших очах,
обпалених сльозами,
я бачу
попелисте небо,
відлите з хмар
свинцевих
над полем з житом.
– Мамо,
навіщо збираєте ви
колоски?
– Щоб з голоду
не вмерти,
синку.
Самотня я, і ти
самотній.
Ми живемо
на різних полюсах
любови.

...І ти – прости мені. А краще – не прости.
Лебідко рідна, ну ж, не треба плакати,
я б зараз сам заплакав, коли б міг.
. . . . . .
. . . . . .
І забував про тебе. Гірко, мамо...
О, гірко так, що й не переказать.
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
Прости мені. Прости мені, рідненька.
Коли можеш – краще не прости...

ЗОНА

Днів дробові
числа,
і вертухай-земляк,
світанку молоко
не скисло,
поки топилась
банька зорі
така,
як червоний стяг.
І місяць,
покиван-іван,
наводив шмон
на зоні
з безсонністю
на пару,
і піддавала жару
вітрів
баска комонниця,
і на погоні
у начальника
звєзда горіла,
і зеки чифірили,
і чайника
життя кипіло,
йшли в ногу
день до днини,
і хлопець
з України,
сторожовий
на вишці,
веселий
та наївний,
був начебто людина.

...Пам’ятаю, як уперше пішов до філармонії. Пам’ятаю, як прослухав цикл лекцій про Бетговена – всі 9 симфоній і чимало концертів. А які пречудові його сонати! І яка це була людина! Все життя – в горі, в нещасті, в муці – і він – один проти цілого світу – перемагає! Тобто, не поступається напасникам, а йде напролам: або світ прийме таким мене, як я є, як мене народила мати – або вб’є, знищить мене. Але я – не поступлюся!..

СПОВІДЬ

Синку, прости мені,
я з малоліття
Дон Кіхотом
був і мандрував
із зони в зону.
Ти не погодишся,
аби було бажання,
ні, синку, це не моє –
це долі нашої
надбання.
Ось зона мальства –
оаза
сталінського щастя,
це звершень
видатна прикмета,
тут гартувалась
сталь
Страни Совєтов,
тут злиднів
й голоду
свій перший
відбував я строк,
сповна я заплатив
принизливої
радости оброк.
А далі –
переїзди,
полустанки,
де мерехтять вогні
в пітьмі,
у веремії цій
наклепів
і доносів
я опинився
на світанку
на Колимі.

Олександр КОРОТКО
Переклад Ольги ІЛЬЧУК

І на волі немає волі.

СТО ГРАМІВ КОЛИМИ

Ночі без неба.
На розтяжці вітрів
над прірвою ГУЛАГу
розгойдується
стіл з горілкою
у гранчаку Колими.
Свіча місяця
торкається щокою
до замурованого
в лід
тюремного вікна
та гріє сни Стуса,
що линуть
над рідною ненькою
Україною.
А ось і свастики павук,
зачаївся у кутку
Колими
та ловить у свої тенета
тіні знесилених зеків.
Землі точило
шліфує душу
й перо поета,
на цій круговерті
циферблата
рахує час
хребці хвилин
і склеює
роки та дні
в одне протяжне завивання,
тут инших співів не буває
й не може бути.
Сопки Магадана –
двогорбі верблюди –
завмерли наглядачами
у позі лотосу
над вічним безправ’ям
цього краю.
Сон-хмара,
сон-острів
завис над вічною
мерзлотою.

І я картав свої видіння,
й fata morgana
заграви шарілася,
багряніла,
і ти пливла в мої обійми
й за руки тримала
сина, я знав,
що ти не допливеш,
й очей не зводив
з корабля.
Навіщо сказала ти:
“Вернись,
мені чекать несила”?
І оси слів твоїх жалили
так мене,
що я заледве
встояв на ногах.
Чий голос чую я,
невже свій власний:
“Ну здрастуй,
вуличко моя,
здоров будь, доме!”
Та дім мовчить,
мій дім оглух, мій дім
осліп,
мій дім не впізнає мене,
лиш ґанку скрип
страждання
виявляє.
Баланда тюремна днів,
мов білка в колесі,
гризе кедрові горіхи
моїх очей,
а сльози
висохлі, криваві пломеніють
над спалахами моєї долі
й не дають любов
убити.
– Василю, хто ти?
Я – це я, я – Батьківщина,
я – мій народ,
і не зламать мене,
його і нас,
допоки віра в нас живе.

...Психологічно я розумів, що тюремна брама уже відкрилася для мене, що днями вона зачиниться за мною – і зачиниться надовго. Але що я мав робити?

...Пам’ятаю, як в 1946-47 рр. пас чужу корову – за це мене годували, я знав, що мама голодна – і не міг їсти сам, просив миску додому, аби поїсти з мамою разом.

Колись поніс миску, а мама стала варити мене дуже тяжко, плакала, казала, аби я так не робив більше. Бо їй дуже хотілося їсти – і дивитися на їжу їй було тяжко. А мені ложка не лізла до рота...

СУДИЛОСЯ МЕНІ

Скажи, поете,
де скеля та
в духовних
горніх висях,
за образом,
подобою якої
ти створений?
Скажи, поете,
якою стежкою
ти йшов
назустріч
Кіплінгу та Рільке?
Я знаю відповідь
твою,
вона співзвучна
і серцю,
і душі моїй
та віддзеркалює
той дух свободи,
який
ти відчуваєш
кожну мить.

Долоні димні
туч, хмар, зорі,
нічного талану
гонитва,
за крок я
від біди.
Незламний я,
байдужі
їхні варварські
суди.
Спускаюсь я з гори,
здіймаюся
на гору –
судити не мені,
на це Господня воля,
вона веде мене,
вона, як поводир, –
це моя доля,
і з нею, синку,
легше дихати
і жити, і ти живи,
цінуй свободу,
судилось жити так
і нам з тобою,
і українському
народу.

...Ніде в таборі не боронили роздягатися до пояса під час прогулянки, – тут боронять і карають, коли хто хоче вп’ймати кришечку сонця. Обшуки проводяться надзвичайно свавільно: все, що хочуть, відбирають, навіть без акта і без повідомлення. Ми втратили всяке право належати собі, не кажучи про те, щоб мати свої книги, зошити, записи. Кажуть, коли Господь хоче когось покарати, Він відбирає розум. Так довго тривати не може – такий тиск можливий перед загибеллю. Не знаю, коли прийде загибель для них, але я особисто чуюся смертником...

КОЛИСКОВА

Моє спотворене
життя
з химерним
візерунком
рентгенівських ночей,
з синцями
розсвітання
на п’єдесталі
виднокраю.
Дощів ґратована
решітка
співає
колискову розставання,
сумує за свободою
моєю,
поки на паперті
совєтського життя
мені презирства
мідяки
кидають холуї в обличчя.
А я стою
та каюсь перед вами,
мої рідненькі,
Валю, Дмитре,
я – ваш наглядач,
ваш мучитель
і долі волею –
ваш кат.

...Пригадую одного старого діду. Сам голодний, він, піймавши хорого голуб’ятка, ще жовтодзьобового (була хора ніжка) – годував його зі своїх уст хлібом, напував водою. Те голуб’я стрибало за ним, як за батьком. І що? Видужало голуб’я, підросло, набралося сили. Не знаю, дякувало вже чи ні (не в тому річ!), а коли дякувало – то як. Але в моїй пам’яті – поки й житиму – буде той діду нужденний, якому голуби сідали на плечі, рамена, долоні, голову (діду уже помер). І від того, що це було, що це бачив я, і бачили інші люди – світ став кращий. Бо й мені, й іншим захотілося й собі – жити так, аби голуби сідали на плечі...

ЦИГАНСЬКА ДУША

Скажу вам так про себе я:
зі співами
циганськими
моя душа,
я в зоряному таборі
живу,
в кибитці
сонячних ночей
лечу я небом
талану свого,
і біль мій –
це моя дорога щастя,
не співчуття
шукаю,
а вільних, як я,
духом,
і моє серце,
як вітрило,
що бурями пливе
по судноплавних
венах
моїх знедолених
страстей,
не я, а сам Господь
обрав мені
цю долю,
і в долі цій живуть
мої блаженнії
літа.

Літ окраєць
хліба –
ось талан
поета.
Розчохліть же
небо,
блискавиці
й громи,
та з усіх
озброєнь
з вогняним
азартом
по землі
ви вдарте,
не забудьте
суддів –
годованців
Пекла!
А що ж поету?
Ані зими,
ні літа,
ні дому,
ні світу,
лиш одна
віддяка –
Колима
на мапі.

...Якось так сталося, що мені, романтикові, з дитинства хотілося належати до цього ж племені – непришпилених циган, що таборяться місцями своєї волі, своєї радості.

Це – доля, а не перевага, не претензія на щось. Доля, для якої так тісно – на землі, доля, якій – часто-густо – просто немає місця на землі...

БАЛАНДА

Вповзають зміями
у сни твої
товарняки років,
попереду
дрезина днів
волоче баланди
етапної розсаду
лабіринтом
п’ятирічок,
і сльози
зеківських салютів
шрапнеллю
ліплять решето
із пластилінового
неба,
поки парад військовий
стрімким
проходить маршем
Красною площею
Москви.
Китайською стіною
Дніпрогес
відгородився
від народу,
і були думи твої,
Стусе,
піснями Кобзаря.

...Десь у 4–6 класі я майже весь “Кобзар” знав напам’ять. А ще – коли я з мамою сапав картоплю чи ламав молоді качани кукурудзи чи вилущував стиглу квасолю (та ж яка гарна – з цяточками голубими, синіми!) – мама завше співала. Тихо, але гарно. Над моєю колискою мама співала колискової на слова Шевченка:

Сину мій, сину, не клени батька, а пом’яни.
Мене ж прокляту, я твоя мати, – мене клени...

ЧАСУ РІКА

Рільке, й не просто
Рільке,
“Дуїнезькі елегії” –
ось де моя душа
зріднилася з твоєю.
Ти мовиш:
“Хто мій скрик
почує
у ангельських хорах?”
Так, я з тобою погоджуюсь,
а, може, раптом
все ж почують?
Ти мовиш:
“Скинь порожнечу з рук
у простір, яким
ми дихаєм”.
От як я кину все
в тюремній клітці?
Ти мовиш:
“Мабуть, це страшно –
кинуть рідну землю?”
Та я давно вже
не відмірюю ногами
отецької землі.
Давно не відчував її,
бо під ногами в мене
бетон тюремний,
як плита могильна –
от де моя земля!
Ти мовиш:
“Важко бути
мертвим”.
Не втямлю, що
тобі сказати,
коли я тут
живий,
а ніби напівмертвий.

Василю,
так, як ти,
я не прожив би й дня,
у тебе ж все життя
було таким.
Але часу ріка
не тільки
від народження
до смерти плине –
вона тече з майбутнього
у сьогоденність.
– І ось ти вдома,
на своїй землі.
Не маю, Рільке,
що тобі сказати.
– А ти мовчи,
і твої думи,
вбрані у слова,
вже йдуть
мені назустріч
по снігу білого листка.
Я бачу, ти
обожнюєш Цвєтаєву
та Пастернака згадуєш.
– Я Пастернака знав
і склав присвяту Цвєтаєвій
ще за життя її,
вона ж у відповідь
мені поему присвятила,
шкода, по смерти,
та чи в цьому суть?
– Ми не про це сьогодні.
– Ніхто не знає. Я про тебе
повім Родену.
– Не слід, навіщо турбувати
його бунтарську душу?
– Облиш,
він із граніту
висіче
твоєї вільности
високий дух.

...А от вірш Рільке. Ти вибрала менш вдалий – це, певне, з “Neue Gedichte”, ранньої його збірки – підмальовки і вже. Не цього Рільке я люблю. А – пізнього, осіннього, кристалізованого...

ЗА ГОРИЗОНТОМ

Вітри-шакали –
тунелі
тюремних коридорів
і чоботи
убивць та щуроловів,
що мешкають
у мишоловці своїх
безрідних душ,
катують,
топчуть і забивають
до смерти
правдиві голоси
невинної мовчанки,
і чалиться
світанок на нарах
горизонту,
і в сотах
карцеру,
де удостоєний ти жити,
бо маєш повне на те право,
гіркий мед
самоти
тобі, як лакітку,
твої дбайливці,
мов третю страву
подають.

...Не до душі мені громадська діяльність, політика, але що робити, коли довкола нищать чесних людей.

Сніги, і хмари, й поголоси
і вигорбіла Колима.
Над чорноводям сиві коси:
то тужить мати, мати, ма...

ДО ЗУСТРІЧІ

Ночей
чорні кішки
на душі
шкребуться,
днів
багатоніжки
землею
плетуться.
З хлібом-сіллю
сонце –
покинуте щастя –
я стрічаю нишком
в табірній криниці.
Океан
стражденности,
я тону, спливаю,
мамо, до побачення,
Валю, до побачення,
синку, до побачення,
призначаю
зустріч
в небі
в час стрічання.

...Здається, втратив почуття реальности, бо все видається сном, який снився ще в Твоїй господі...

Закінчення на стор. 10

“Анатолій Погрібний вказував шляхи розвитку справедливої й щасливої держави”.

Він був моїм учителем

До 80-річчя видатного захисника української мови Анатолія Погрібного

Василь ЧЕПУРНИЙ

Власне, він був учителем усієї української України – завдяки радіопередачам про мову його знали і на Донбасі, і в Криму, і на Слобожанщині, і на Волині. Але для мене особисто Анатолій Погрібний був ще й університетським викладачем, старшим товаришем по “Просвіті” і земляком. Адже Анатолій Григорович Погрібний родом із села Мочалище недавнього Бобровицького району.

В останнє радянське десятиліття він викладав нам, студентам журналістики, у Київському університеті імені Т. Г. Шевченка українську літературу. І робив це майстерно – саме завдяки Погрібному я нормально прочитав Тичину. У школі ж його подавали до зубовного скреготу нудним, партійним і нецікавим. А Анатолій Погрібний показав ніжну душу, залякану совєтчиною. “Від кларнета твого пофарбована дудка осталась...”, – писав про Тичину Євген Маланюк.

В університеті у нас були два викладачі, лекції яких часто закінчувалися студентськими оплесками і вставанням (сумніваюсь, чи є тепер така практика поваги). Один з них – Микола Хмелюк, який відсидів у концтаборі, він блискуче викладав в університеті російську літературу, олюднюючи її. А другий – Анатолій Погрібний. Українська та російська літератури були на рівних попри нав’язування імперської культури.

Від Всеукраїнського педагогічного товариства імені Г. Ващенка я навіть медаль отримував – сподіваюсь, не “по блату”, бо голова цього товариства Анатолій Григорович Погрібний був таки принциповою людиною. Тому й активно працював у товаристві “Просвіта”. А його робота першим заступником міністра освіти лишилася не просто світлим штрихом, а доброю борозною на освітянській ниві. Для Чернігівщини він прислужився не лише першими комп’ютерами у школи, а й допомогою в найменуванні школи в селі Олешня, на батьківщині Софії Русової, її іменем. Якби нам тоді вдалося відстояти Погрібного в міністерському кріслі, а не терпіти українофоба Табачника!..

Анатолій Григорович Погрібний прийшов на світ 3 січня 1942 року, а покинув його у жовтні 2007 року після тяжкої хвороби. Батько його загинув на фронті у 1941-му, так і не побачивши сина. Мати, Софія Зимбалевська, вчителька, прожила довге життя, аж до 2002 року. Гадаю, що і в село Мочалище, на батьківщину, Анатолій Григорович тривалий час їздив саме завдяки матері. За спогадами поетеси і його землячки Тетяни Череп-Пероганич, там, над гаражем, він збудував другий поверх, який і став його літнім кабінетом.

Професор Анатолій Погрібний був літературознавцем, який, скажімо, відвойовував з непам’ятства імена Бориса Грінченка та Якова Щоголіва. Але багатьом запам’ятався саме на посаді першого заступника міністра освіти незалежної України – фактично, він був міністром.

А як приємно було засідати в Головній раді Всеукраїнської “Просвіти” зі своїми викладачами Анатолієм Погрібним та Олександром Пономаревим! Тим паче, що й за характером професор Погрібний був мені близьким – запальним, нетерпимим до антиукраїнської нечисті. Я радий був одного разу приймати його в історичному приміщенні чернігівської “Просвіти”. Ціную і нагороду Всеукраїнського педагогічного товариства імені Григорія Ващенка, яку вручав професор Погрібний...

Його радіопередачі на захист нашої мови “Якби ми вчились так, як треба” важливі й сьогодні. Тут ми чуємо не лише гарячого в захисті мови, а й розважливого за впливом на слухача оратора. Ці передачі можна “крутити” й сьогодні... На жаль, вони досі актуальні.

Хай оживе дух Анатолія Погрібного!

Лідія КУПЧИК,
м. Львів

Третього січня виповнилося 80 років від дня народження Анатолія Погрібного, талановитого й працьовитого Українця. Хоч насправді він, за словами матері, з’явився на світ у вересні 1941 року, але документи, що засвідчували б правдиву дату, загубили у вихорі Другої світової війни, тому мати подала таку дату, яка вказана в усіх документах. Тож відзначали й відзначаємо цю офіційну дату видатного Українця.

15 років тому Анатолій Погрібний покинув земний світ.

На жаль, не видно відзначення ювілею цієї постаті на державному рівні.

Як відзначаємо ювілей людини, про яку інший відомий український діяч, Павло Мовчан, сказав: “Його ніхто не замінить. Ніхто! Це була настільки працьовита, всеохопна, небайдужа людина. Він надзвичайно вболівав за спільну справу всієї України. Я не бачу такої людини, яка б могла сказати: я – рівнозначний Анатолію Григоровичу”?

На мою думку, Анатолія Погрібного можна вважати великим просвітителем сучасності та невтомним трудівником на ниві державотворення незалежної України.

Анатолій Григорович був літературознавцем і письменником, яскравим публіцистом, політичним, культурним і громадським діячем. Маючи титули доктора філологічних наук, професора й академіка, обіймаючи посади першого заступника міністра освіти України, заступника голови Комісії України у справах ЮНЕСКО, радника прем’єр-міністра України – завжди і всюди дбав про підняття українського суспільства на вищий культурний і політичний рівень.

Одне з найбільш вагомих діянь Анатолія Погрібного – створення в 1995 році Всеукраїнського педагогічного товариства імені Григорія Ващенка, першим головою якого він став. Ця всеукраїнська громадська організація була покликана об’єднувати освітян (вчителів, викладачів і вихователів), а також інших громадян, що вболівають за розвиток національної освіти, з метою поширення та популяризації української педагогічної спадщини та сучасних педагогічних ідей.

Анатолій Погрібний входив також до організаційних комітетів-засновників Народного Руху України, Товариства української мови ім. Т. Шевченка “Просвіта“, Демократичної партії України, Конгресу української інтелігенції.

Я з певною ностальгією згадую натхненні авторські радіопередачі Анатолія Погрібного про наболіле “Якби ми вчились так, як треба...” З 1998 року цей учений, політичний і громадський діяч впродовж десяти років вів на Національному Радіо цю популярну публіцистичну передачу, де торкався найболючіших суспільних проблем, аналізував складні процеси в національно-культурному житті сучасної України.

З болем у серці Анатолій Погрібний стверджував, що “внаслідок своїх ілюзій, самоомани, історичного невідання, маємо поки що не справжню Україну, до якої так поривалися і на яку так сподівалися, а, на жаль, усе ще “Україну навпаки”.

Академік Погрібний послідовно і палко виступав на захист як української мови, так і національної ідеї загалом.

Він стверджував, що “ані спорудитися, ані зміцнитися державі без цементу не можна. Цемент же той – це національна ідея, національна свідомість, об’єднуюча та згуртовуюча все суспільство державна мова, добре поставлена національна освіта”.

Глибоко вболіваючи за долю незалежної України, Анатолій Погрібний закликав до національної свідомості, будив громадянську активність і вказував шляхи розвитку справедливої й щасливої держави, пропонував конкретні завдання й дії.

При цьому охоче дискутував з усіма небайдужими. Йому масово писали листи, його хвалили й дякували, його критикували й ображали – і всім він аргументовано й спокійно відповідав, зачитував різні точки зору та переконував, чого потребує незалежна Держава, щоб бути справедливою й успішною.

На жаль, невблаганна смерть забрала цього самовідданого патріота. У 2007 році Анатолій Погрібний покинув нас, проживши 65 літ.

І здається, що згасають його ідеї, що затухає цей високий патріотично-просвітницький запал. Суспільство стає байдужим і обмеженим у своїх запитах, скочується до егоїстично-приземлених прагнень, мало переймаючись високими національними ідеями та загальним благом всієї країни... На радіохвилях звучать, переважно, приземлені й примітивні передачі, типу “що їсти, що пити, які парфуми нюхати, який одяг купувати” тощо.

При цьому загал дивується, чому держава не така, про яку мріяли, за яку боролися попередники-герої. При різних опитуваннях переважають переконання, що неправильним шляхом рухається українська держава, але не видно, щоб хтось продовжував справу Анатолія Погрібного, щоб люди, голосуючи за кандидатів у владу, шукали постатей, рівних Анатолію Погрібному.

На щастя, маємо багату ідеологічно-практичну спадщину Анатолія Погрібного, його глибоко аналітичні дослідження та справжні орієнтири, як маємо діяти, коли хочемо збудувати здорову, справедливу й успішну державу.

Серед численних його творів, вказівок, порад визначне місце займає збірник його радіовиступів “Якби ми вчились так, як треба”. Маємо його і в Інтернеті. Дуже раджу всім небайдужим громадянам читати його, це справжня скарбниця мудрості. А стиль викладу – доступний та емоційний, дискусійний і переконливий. Це книга, до якої якнайбільш точно пасують слова Івана Франка: “Книги — морська глибина: Хто в них пірне аж до дна, Той, хоч і труду мав досить, Дивнії перли виносить”.

З цієї книги можна почерпнути якнайглибшу мудрість і вельми корисні поради, що допоможуть у сучасному державотворенні. Тож читаймо, поширюймо, щоб ожив дух Анатолія Погрібного!

СТУС

Поема

Закінчення. Початок на стор. 8-9

КОРІННЯ

– Бабуню,
чому впродовж
століть
ми з болем в серці
живемо?
Бабуню,
чому не ремствуєм?
Бабуню,
чи буде край
стражданням,
бідам, горю на Вкраїні?
– Васильку, внучку,
вже давня я,
тож годі вірити,
що доживу
до світлих я часів,
але я певно знаю,
що буде саме так.
– Бабуню,
звідки знаєш ти?
– Василику,
мені Господь сказав.
– Бабуню,
а що мені робити?
– Василю, внучку,
тримайсь
свого коріння
і борись.
Ми маємо
непереможну зброю –
любов і доброту,
та й правда теж за нами.

...Пам’ятаю, як в 1951 р. я їздив у село, до бабуні. Збирав колосся – по стерні за мною гнався об’їждчик – я втікав, але він верхи на коні (безтарка з парокінню) – наздогнав мене, став видирати торбинку, а я кусав його за гидкі червоні руки. І таку злість мав, що одібрав торбу. А другого дня стерню зорали...

НЕБЕСА

Гнізда веселики в’ють,
чую музику
літа,
пахне домом, євшаном
і степом розлук,
а на вікнах
тюремних – решітки,
наче крони
осінніх дерев,
вихають хлопчику вслід –
я стою
поміж небом і небом,
і в чорнильницях туч
опівнічні рояться
видіння
неприкаяних в травні
хрущів,
мов провісник весняної
волі,
і на кінчиках
пір’я
лелечих розсвітів
запереченням
пам’яті страху
оживає гербарій
з метеликів слів.
Залишаю у спадок
нащадкам
гулаг болю мого
за Країну
мою.

Олександр КОРОТКО

Автор наводить фрагменти листа “До Сина”, щоденникових записів та поезії Василя Стуса.

Отаман краєзнавців і просвітянин

Валерій Іванович Романько – відомий у Донеччині та й в Україні краєзнавець, педагог і письменник, а ще мій земляк з Покровського (Красноармійського) району і колишній вчитель у середній школі села Новотроїцьке (де з 12-ти років вчительювання він 6 років відпрацював директором школи). Ми знайомі понад сорок років, і за цей час доля не один раз випробовувала Романька на міцність і силу духу. Ці іспити він пройшов з честю.

Валерій Романько під час презентації краєзнавчого проєкту в Краматорську. 2018 р.

Ігор ЗОЦ

Так, навесні 2014-го, коли всі жителі Слов’янська, а з ними і Валерій Іванович з родиною, опинилися полоненими в рідному місті, Романькові під гуркіт боїв вдалося якимось дивом вирватися, щоб у травні поїхати на Міжнародне Шевченківське свято на Черкащину. Вже повертаючись додому, він віз з десяток книг про Кобзаря, деякі з автографами і побажаннями перемоги над російським агресором. Уже відбувся псевдореферендум і проголошена так звана “ДНР”, тож везти “компромат” на себе через кільканадцять блокпостів терористів Валерій не міг і залишив мені в Донецьку на зберігання – до кращих часів. І ці часи настали 5 липня 2014 року, коли ЗСУ вигнали терористів з міста. Але звільнення одних обернулося окупацією для інших. І вже мені посеред літа довелося виїхати з Донецька, без вороття...

А от моя дружина кілька разів поверталася, і в один із своїх ризикованих приїздів восени 2014-го, коли гриміли бої за Донецький аеропорт, прихопила стосик книг, які Романько віддав на зберігання навесні. Я вручив їх власнику вже в Києві і принагідно показав деякі порятовані від “руського міра” книги авторства самого Романька з його автографом. У їх числі – “Я твій син, Україно, з Донеччини”, видана в 2008 році. Ця невелика за обсягом книга попри її пафосну назву цілком відповідає змісту, бо розповідає про донецьке українство та його глибоку вкоріненість на східних землях.

Випробування окупацією і обстрілами, коли снаряди лягали все ближче до будинку Романька, а іноді осколки сипалися з даху будинку, вдарялися в залізні гаражні ворота, звичайно, далися взнаки. Але тяжкої і невідворотної втрати родина зазнала в листопаді 2017-го: за кілька годин до свого 44-го дня народження трагічно загинув старший син Олександр, відомий у місті волонтер і, як і батько, талановитий літератор, поет. Посмертно видану збірку Олександра “Мімікрія і мартиролог” впорядкував Валерій Іванович.

“Це, напевне, була найболісніша його місія упорядника й видавця”, – зазначає Іван Дзюба у статті “З Донецького калейдоскопа. Батько і син” (“Літературна Україна”, 16 березня 2019 р.), яку присвятив творчості земляків. А самого Валерія Івановича академік називає “одним із тих сумлінних трудівників на ниві української культури, яких багато на Донеччині і яких ми так мало знаємо”. І справді, в масштабах країни – то, мабуть, так, але на Донбасі Романька знають добре.

Він із тих людей, які генерують ідеї і самі ж їх втілюють. У далеких 90-х саме він запропонував започаткувати в газеті “Донеччина” тематичну сторінку “Рідний край”, потім альманах з такою ж назвою, згодом ми почали влаштовувати різноманітні обласні конкурси для школярів, а в 2005 році заснували відзнаку “Почесний краєзнавець Донеччини”, якою і по сьогодні нагороджуємо багатьох достойних людей.

Ще минулого століття “отаманом донецьких краєзнавців” назвав Романька його науковий керівник із Києва академік Олександр Мазуркевич, а потім в обласній пресі його підтримав журналіст із “Донеччини” Валерій Шептуха, хоча формально головою обласної організації краєзнавців Валерія Івановича обрали в 2003 році. Він змінив на цій громадській посаді професора-історика Романа Ляха, який пішов у засвіти. Обрання очільником осередку людини з провінційного міста, а не з обласного центру, стало певним викликом для фахівців історії, які вважали, що керівником краєзнавців має бути представник з їхнього середовища. Проте авторитет філолога Романька серед краєзнавців області настільки вагомий, що Валерія Івановича знову уже вкотре переобирають головою.

І якщо з початком війни діяльність більшості обласних творчих спілок на певний час зупинилася: офіси були загарбані агресором, а деякі заслужені їхні керівники пішли в прислужники до окупантів – краєзнавців це не торкнулося, бо нерухомості не нажили. Слов’янська прописка Романька зіграла в “плюс”, оскільки діяльність організації припинялася лише на кілька місяців, а переважна більшість людей підтвердила своє членство в НСКУ, і Романько зумів у короткий термін перереєструвати організацію з донецької прописки на Слов’янськ. Зауважу, що за свою діяльність в національній спілці Романько не отримує жодної державної копійки, тому все зроблене ним і активом є справжнім подвижництвом.

Залюблений у творчість Володимира Сосюри, Валерій Романько чимало зробив для належного пошанування пам’яті поета на малій батьківщині. Йдеться не тільки про фестиваль “Срібні дзвони” в Дебальцевому, який зініціювала письменницька обласна організація, залучаючи до участі праправнука поета Олексія Сосюру, а й про відвідини письменником Слов’янська. Науковець Романько знайшов документальні підтвердження перебування в місті поета і написав книгу “Володимир Сосюра у Слов’янську”. Було це, як стверджує автор, у 1952 та в 1954 роках, коли лірик виступав перед студентами педінституту (нинішнього Донбаського педуніверситету), робітниками содового заводу, був у хімічному технікумі, навідався у середню школу № 5. Автору вдалося знайти численних свідків тих пам’ятних зустрічей, причому, географія пошуку не обмежилася одним містом і навіть однією областю. На підтвердження своїх здогадок він наводить фрагменти з листування з членами родини В. Сосюри і бесіди з поетом Леонідом Вишеславським та земляками – свідками подій.

Під час свого пошуку пан Валерій тісно спілкувався з Володимиром Володимировичем Сосюрою, сином поета, який передав для публікації в “Донеччині” свою повість про батька “Доле моя, чорно-біла”, уривки з якої ми надрукували в газеті в квітні-травні 2002 року. Вже після нас ці спогади з’явилися в київських виданнях. Й досі пишаємося, земляки ж бо! Принагідно додам: з матеріалів про Сосюру в “Донеччині” і “Світлиці” можна кілька окремих книжок видати і один том склали публікації Валерія Романька. В одній із них автор написав слова, що певним чином вирізняють його позицію: “Мій шлях до українського слова нагадує мені ту ж важку й довгу дорогу, яку пройшов до рідного слова мій улюблений поет Володимир Сосюра. Вона така ж нелегка і терниста, а інакшою тут, у зрусифікованому донбаському краї й бути не могла”.

Клопотаннями В. Романька на будівлі педінституту у Слов’янську в листопаді 2004 року було встановлено меморіальну дошку. А от звернення присвоїти вишу ім’я видатного українця уряд проігнорував. Між тим, літературне свято пам’яті поета з окупованого наразі Дебальцевого перекочувало у Слов’янськ, де й щорічно проводиться взимку.

У своїх літературознавчих працях В. Романько найчастіше звертався до В. Сосюри, відзначає І. Дзюба у згаданій статті “З донецького калейдоскопа” і додає, що його зворушило, “як тепло і з яким розумінням написав він про нині забутого Грицька Бойка (з Оленівки родом, навчався в СШ № 1 Оленівських кар’єрів за кілька років перед мною, і саме про нього була моя перша студентська “рецензія” в газеті “Радянська Донеччина” дуже-дуже далекого 1950 року)”. “Гумористичні вірші Грицька Бойка для дітей у 50-і роки величезну популярність серед дітвори і виходили стотисячними тиражами. Їх би тепер перевидати”, – зазначає Іван Дзюба.

Є велика особиста заслуга Романька і в пошануванні українського поета-романтика Михайла Петренка, місцем народження якого за деякими джерелами є саме Слов’янськ. Ще в 2012 році з ініціативи очільника краєзнавців області було започатковано літературно-мистецьку премію імені Петренка, серед лавреатів якої Віктор Скрипник, Петро Гайворонський, Сергій Жадан, Володимир Заїка та інші. Врочистості, які переросли у Всеукраїнське Петренківське свято “Живий у пісні, живий у віках”, проходять у міській бібліотеці, яку офіційно назвали ім’ям Петренка.

Окремо слід сказати, що кандидат педагогічних наук і член трьох національних спілок і ВУТ “Просвіта” є автором не лише понад близько 1000 публікацій, а й понад 30 окремих видань і з-поміж них вибрані праці у 12 томах! Хто ще з донеччан має такий доробок! Серед найбільш відомих – підручник “Література рідного краю”, видання з серії “Письменники – земляки”, наприклад “Освідчення в любові Станіслава Жуковського”, “Іван Костиря – дітям” та інші. Автор пише про зв’язок з донецьким краєм Григорія Сковороди, Антона Чехова, Остапа Вишні, Павла Тичини, Олеся Гончара... Багато літературно-критичних статей Валерій Романько присвятив письменникам-землякам: Павлу Байдебурі, Лідії Колесниковій, Василеві Стусу, Григорію Кривді, Віктору Соколову, Юрію Доценку...

У 2004 році Романько видав довідник “Краєзнавці Донеччини”, де зібрано біографічні дані, списки основних друкованих праць і статей про 115 краєзнавців нашого краю. У довіднику навіть про добре відомих людей можна знайти чимало нового з їхній біографій, про об’єкти їхніх досліджень.

Заслуговує на добре слово і робота В. Романька з укладання “Календаря знаменних та пам’ятних дат”. Раніше проєктом опікувалася головна обласна книгозбірня, але після окупації Донецька це стало неможливим. Тепер потрібну справу добровільно взяв на себе пан Валерій, підготовлені самотужки календарі користуються популярністю серед краєзнавців і освітян. З ініціативи упорядника у виданні названо імена захисників, які загинули на Донеччині в перші місяці проведення АТО.

Не одному мені спадало на думку, де знаходить він сили встигнути і студентам лекції прочитати, відредагувати інститутську газету “Педагог”, упорядкувати для чергового видання книгу свою і сина Олександра (при цьому, на видання віднаходить кошти зі свого сімейного бюджету), попоїздити областю на заходи, які проводять краєзнавці з різних міст Донеччини, проводити щорічні заходи всеукраїнського масштабу: Петренківське свято, “Поетичний десант у Слов’янську”... Відповідь на це запитання, як виявилося, “Донеччина” надрукувала ще в 1997 році, коли вітали пана Валерія з його першим 45-річчям, і це була цитата самого Романька: “Беру я сили з батьківських криниць...”. До речі, саме цю цитату вивісили побіля куточка, присвяченого Валерію Романьку, у шкільному музеї історії Гродівської школи, випускникові 1969 року.

У січні він відзначає свій ювілейний день народження, а відтак долучаймося до привітань!

Хай Ангел дарує любов

Михайлина БОДНАР,
завідувачка культмасової роботи Івано-Франківської обласної організації “Просвіта”

Коли колядники були під хатою Легунів в Єзуполі, на світ народилася маленька Надійка – Надія Легун. Відтоді минуло 90 років, а понад 30 із них я знаю цю жінку. Вона не має державних нагород, ні високих звань і ніколи за ними не побивалася. Зате по праву всі, хто її знає, називають “народною”. Чарівна українська врода донині її не покидає. І талант до творчості, слова і пісні не залишає її досі.

Це людина надзвичайної вдачі. Пригадую, як ми приїхали привітати її з Днем Незалежності від “Просвіти” і подарували синьо-жовте знамено, і це її зворушило. Мимоволі вона почала читати Шевченків вірш “Суботів”. А “Кобзар” пані Надія знає весь напам’ять. Пригадує, як її, п’ятиречну дитину, ставили на стільчик, і вона читала вірші... І так цілий вік вона читала, брала участь у різних мистецьких заходах у нашому місті. А найбільше знаю її відтоді, як працювала кореспонденткою заводського радіомовлення і одночасно очолювала комісію культури та духовності профкому в більш як десятитисячному колективі заводу “Родон”.

Щойно Україна стала незалежною, ми почали відроджувати наші звичаї і традиції. Перші багатолюдні заходи в місті: великодні гаївки, різдвяні колядки і щедрівки, свята Матері, Миколая, українські вечорниці.... І всюди Надія Легун на першому місці: співає заборонених і призабутих пісень, грає у виставах “Наймичка”, “Назар Стодоля”, читає вірші, як от Дмитра Павличка “Самостійна Україна”. Гортаю альбом з фотографіями і бачу, як вона разом з іншими аматорами перед Івано-Франківським кафедральним собором святого Воскресіння водить гаївки: “Веселий день нам настав, Ісус Христос з гробу встав, А ми ся веселимо, гаївки си зачнемо...!” А ось колядує в гурті і йде з вертепом. На вечорницях виконує пісню “Ой не ходи, Грицю, та й на вечорниці”. У Каневі, на могилі Кобзаря, читає з хвилюванням його вірш, дивлячись у далечінь на Дніпро.

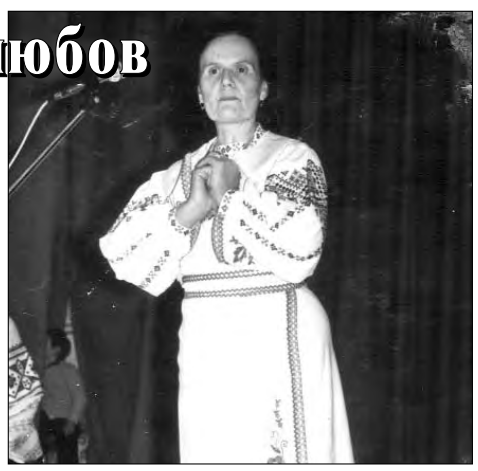

А скільки її виступів було на обласному радіо, куди я запрошувала до своєї програми “Дзвони Просвіти” і радіожурналу для жінок і про жінок “Ярославна”. Розповідала про українські звичаї і традиції, освячені віками. Кожна тема супроводжувалася піснями, які вона бездоганно виконувала.

Ось так любов до рідної землі, до українства пронесла ця жінка через усе своє життя. Тож хай Бог у всьому помагає їй, а янгол дарує любов на прийдешні роки.

“Сильна духом жінка твердо вирішила, що продовжить свою діяльність з підтримки українського громадсько-культурного життя”.

Діячка українського національно-культурного руху, голова Полтавського філантропічного товариства

До 190-річчя Єлизавети Милорадович

Полтавщина породила чимало ініціативних, талановитих, вольових жінок, котрі збагатили українську історію та культуру. Колоритною постаттю на громадсько-культурному тлі 60-70-х років XIX ст. була “провісниця волі” Єлизавета Милорадович із роду Скоропадських, представниця української аристократичної еліти. Вона зробила для Полтавщини і загалом України так багато добра, що заслуговує на вдячну пам’ять земляків. Полтавський літературознавець, краєзнавець і письменник Петро Ротач порівнював її з Лесею Українкою і вважав, що в серці у неї горів прометеївський вогонь. 190-річчя від дня народження Єлизавети Милорадович з ініціативи Українського інституту національної пам’яті та згідно з постановою Верховної Ради цьогоріч відзначається на державному рівні.

Ірина ПЕТРЕНКО, професорка, секретарка Полтавської організації краєзнавців Національної спілки краєзнавців України

Портрет Є. Милорадович. Автор Іван Труш

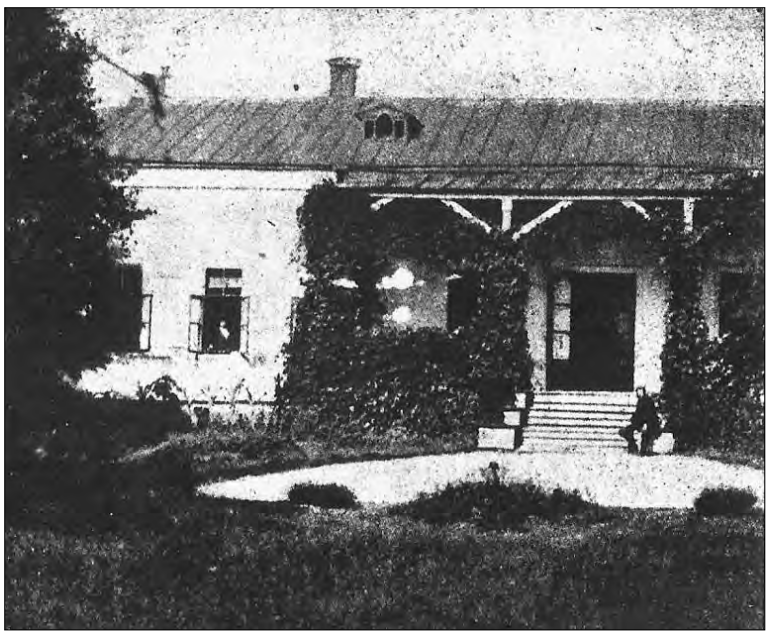

Дім Милорадович. Вигляд із внутрішнього двору

Спадкоємиця двох старовинних українських родів

Єлизавета Іванівна Скоропадська (в заміжжі – Милорадович) народилася 12 січня (за новим стилем) 1832 року у відомому палаці Качанівка Борзнянського повіту Чернігівської губернії (тепер Ічнянська територіальна громада Чернігівської області). У Тростянці, в колишньому родовому маєтку Скоропадських, провела дитинство і юність. Її батько – Іван Михайлович Скоропадський – належав до лінії генерального бунчужного Василя Скоропадського, рідного брата гетьмана Івана Скоропадського (1708–1722). Упродовж кількох століть рід Скоропадських відігравав провідні ролі в українському політичному та культурному житті. Такими ж чеснотами вирізнялися і представники козацько-старшинського роду Тарновських. Український історик В. Борисенко зауважив: “Розгалужена родина Тарновських протягом XIX ст. стала символом самовідданого служіння інтересам українського народу; їй належить одне з чільних місць у популяризації та збереженні безцінних зразків національної культури України, становленні покоління духовної еліти нації”. Нащадком цих двох старовинних українських родів і була Єлизавета Скоропадська.

1849 року в 17-річному віці одружилася з багатим і освіченим полтавцем графом Левом Милорадовичем.

Будинок Милорадовичів став “справжнім українським салоном”, осередком культурницької діяльності полтавської громади. Доброта і привітність подружжя Милорадовичів зробили його серед полтавського громадянства дуже популярним. Тут гостювали відомий композитор Модест Мусоргський та оперна і камерна співачка Дарія Леонова, бували корифеї українського театру Марко Кропивницький, Михайло Старицький, композитор Микола Лисенко, згодом – актори Марія Заньковецька, Іван Карпенко-Карий, Ганна Затиркевич-Карпинська, художниця Марія Башкирцева та інші. Мусоргський називав будинок Милорадовичів “центром мистецтв”, а саму графиню “симпатичною красунею-європейкою, глибоко освіченою, передовою жінкою”.

Про графиню Милорадович тоді говорили як про жінку “емансипе” – без забобонів. І спосіб життя вела відповідний: одягалась за останньою французькою модою, красуючись на балах у паризькому вбранні, вільно говорила французькою мовою з гарним “паризьким діалектом” і німецькою. Самостійно ретельно вивчала англійську мову, маючи на меті зробити переклад “Історії русів”, щоб її іноземні друзі могли осягнути ментальність українського народу. Любила українські пісні, фольклор, нерідко вбиралася в український національний одяг, захоплювалася славним козацьким минулим.

Часто хворіла, тому неодноразово виїздила на лікування до Києва, Одеси та за кордон – у Відень, Галль, Баден.

Енергійно долучилася до громадського життя. Однак для цього потрібно було мати свідоме, діяльне і надійне оточення. Знайшла таке серед діячів полтавської громади.

Благодійниця української культури у Полтаві

Полтавська громада виникла, найімовірніше, влітку 1861 року і об’єднала поодиноких, розпорошених людей культурно-освітньої праці з різними суспільними настроями і поглядами навколо єдиної мети – відродження самобутності українського народу.

Полтавський гурток очолював Дмитро Пильчиков – письменник, педагог, організатор недільних шкіл, колишній член Кирило-Мефодіївського братства і знайомий Тараса Шевченка. Громада об’єднувала невелике, близько 60 осіб, але активне коло полтавських інтелігентів. Під впливом людей з цього гуртка в Єлизавети Іванівни, як пише її біограф Олександр Кониський, “природжений національний інстинкт розвинувся до ступня свідомості”. Дмитро Пильчиков називав графиню “единственной из наших барынь – в уровень нашего времени”, високо цінуючи не лише її заможність, але й “нравственные качества”.

У темну ніч російських заборон українського слова полтавські громадівці завзято виступили проти царських імперських законів, захищали рідну українську мову, відстоювали її авторитет. Бездоганним взірцем такої самовідданої боротьби слугує життєва позиція Євгенії Милорадович. Вона була щирою українкою, любила полтавський край і зробила чимало добрих справ. Серед організаторів освітянських закладів Єлизавета Іванівна була безкорисливим фундатором. За словами сучасників, у місті не існувало такої благодійної організації, у якій би Єлизавета Іванівна не брала участі. Її ім’я часто згадувалося серед полтавських меценатів другої половини XIX ст.

На початку 1860-х років у Полтаві було відкрито кілька недільних шкіл для хлопчиків і дівчаток, які графиня утримувала власним коштом. Ходила по школах і навчала дітей, полюбляла після занять співати зі школярами. Використовували підручники українською мовою. Зокрема, діти вивчали “Граматку задля українського люду” Л. Ященка, “Буквар” Тараса Шевченка та “Граматку” Пантелеймона Куліша. Свою лепту у видання підручників внесла Єлизавета Милорадович. Полтавські недільні школи виникли серед перших у Російській імперії і, природно, не мали досвіду. Викладачам доводилося самотужки розробляти програми з викладання окремих предметів, удосконалювати методи навчання, забезпечувати учнів необхідною літературою, розв’язувати чимало організаційних питань. Коли у 1861 році в Полтаві працювало вже п’ять недільних, дві суботніх і одна щоденна школи, організатори і покровителі шкіл створили загальну шкільну раду.

За допомогою Милорадович у Полтаві організували аматорський театр, спектаклі, читальню для міщан. Полтавські громадівці поширювали твори Тараса Шевченка, Пантелеймона Куліша, Марка Вовчка. Вони, разом з пані Єлизаветою, організували молебень по Тарасові Шевченкові. А ще влаштовували публічні лекції, народні читання, відкриття бібліотек і книгарень. Такі заходи почали приваблювати в недільні школи нову аудиторію – стали приходити люди поважного віку, навіть дуже літні, просячи “навчити чого-небудь”.

Шостого (18) травня 1861 року, в дні перепоховання Тараса Шевченка, на спомин про перевезення тіла поета в Україну громадівці та Єлизавета Милорадович ініціювали посадження дуба, що росте й донині на околиці мікрорайону Павленки у Полтаві. Це перший в Україні живий пам’ятник Пророку української нації.

Вона ніколи не шкодувала сил і коштів на громадські потреби. Сучасники свідчили, що жодного доброчинного заходу в Полтаві не проводилося без активної участі пані Єлизавети.

Після скасування кріпацтва в 1861 році Милорадович подарувала кожному своєму селянинові по десятині землі на душу понад те, що визначалося згідно з реформою. Опікувалася вихованками Полтавського єпархіального жіночого училища. З 1878 року й до смерті очолювала Полтавське дамське благодійне товариство, якому графиня придбала велику садибу і пожертвувала 6 тис. крб. Створила жіноче товариство піклування про дітей-сиріт, відкрила дитячий будинок для немовлят-сиріт. Для хворих дітей меценатка влаштувала окрему кімнату на своїй дачі в Гожулах. Значну допомогу отримали також перша жіноча гімназія та реальне училище в Полтаві. У 1879 році подарувала свій будинок на вулиці Кузнецькій (тепер Пушкіна, 85) Олександрівському реальному училищу. Там же розміщувалися квартири інспектора і директора училища. Тепер це будинок Полтавського електротехнічного коледжу на вул. Пушкіна № 83-а. Піклувалася про незаможних учнів, сплачуючи за їхнє навчання, й про сиріт та притулки, даючи можливість дітям набути досвіду в різних ремеслах.

Пані Єлизавета заснувала в Полтаві Філантропічне товариство. Належала до Полтавського сільськогосподарського товариства. Її знали як чудову піаністку й учасницю благодійних концертів у Полтаві. У своєму будинку в Полтаві на Новий рік Єлизавета Милорадович щороку влаштовувала свято ялинки, куди запрошувала дітей-сиріт.

У відповідь на утиски російським царатом української мови, зокрема на Валуєвський циркуляр 1863 року, сильна духом жінка твердо вирішила, що продовжить свою діяльність з підтримки українського громадсько-культурного життя. Після заборони видань українською мовою пожертвувала гроші на розвиток українського руху в Галичині, зокрема на товариство “Просвіта” та журнал “Правда”.

Меценатка Наукового товариства імені Тараса Шевченка

Репресії в Російській імперії проти українофілів змусили їх звернути більшу увагу на Галичину, де умови політичного життя були вільнішими. А в Галичині вже зародилася думка щодо заснування організації задля поширення наукової книги. Графиня охоче пристала до цієї ідеї і внесла 20 тис. австрійських срібних крон для заснування товариства (за іншими даними – 9 тисяч гульденів, 10 тисяч гульденів, 8 тис. руб.), які відвіз до Львова Дмитро Пильчиков у 1873 році. Спершу товариство хотіли назвати “Галицьке Наукове Товариство”. І саме Єлизавета Милорадович зажадала, щоб воно носило ім’я найвидатнішого сина України Тараса Шевченка. Статут організації, що її нарекли “Товариством імені Т. Г. Шевченка”, склали, за дорученням Єлизавети Іванівни, Михайло Драгоманов і Дмитро Пильчиков.

Провідники організації купили друкарню й розгорнули масштабну видавничу діяльність. 11 грудня 1873 р. Галицьким намісництвом було затверджено статут Товариства ім. Шевченка у Львові, яке в листопаді 1892 р. групою українських діячів було реорганізоване в Наукове товариство ім. Шевченка (НТШ). Завдяки Товариству “стали на ноги” загальнонаціональні часописи: щоденна газета “Діло” і двотижневик “Зоря”, а згодом – “Літературно-науковий вісник” та головне серійне видання – “Записки НТШ”.

НТШ діяло за зразками існуючих європейських академій та вже на початку XX ст. виконувало

функції Української Академії Наук, хоча офіційно такого статусу не мало. Залучили до праці видатних українських науковців й талановиту молодь. Усі досягнення НТШ були немислимі без підтримки всієї української громади як східної, так і західної України. Великий портрет фундаторки Єлизавети Милорадович прикрашав зал урочистих засідань цієї неофіційної української Академії Наук. Були там також портрети Олександра Кониського і Дмитра Пильчикова. Причетність полтавців до створення славнозвісного Товариства вияскравлює взаємозв’язок національно-визвольного руху в східно- і західноукраїнських землях, бажання спільно дбати про відродження української духовності. Участь підросійських українців у культурно-національному житті українців галицьких мала для останніх велике значення: підбадьорила їх, зміцнила літературні здобутки, вплинула на зміцнення національно-демократичних течій.

“Гетьманша”

У Полтаві Милорадович називали “Гетьманшею”, і не лише тому, що вона вела своє походження від гетьмана Івана Скоропадського. Її настрої були відомі не тільки полтавським громадівцям. Влада Російської імперії підозрювала її в діяльності, спрямованій на реставрацію гетьманської влади в Україні. Про українську “самостійницю” писала у 1862 році французька газета “Independent Belge”: “В Полтаві на

зборах головує чарівна жінка. А обговорює питання про... відокремлення Малоросії від Росії. А новоствореною державою знову буде керувати гетьман, як за часів Мазепи...”.

Єлизавета Милорадович померла раптово в Полтаві в ніч на 27 лютого (за новим стилем) 1890 року від серцевого нападу. Її смерть була потрясінням для всієї полтавської громади. Велелюдна похоронна процесія, що супроводжувала її домовину до Полтавського Хрестовоздвиженського православного чоловічого монастиря (нині – жіночого), заснованого у 1650 році, свідчила про великий авторитет цієї громадської діячки серед полтавців. Похована була поруч зі своїм чоловіком і дочкою Олександрою на монастирському цвинтарі.

На її честь названо одну з вулиць у мікрорайоні Браїлки в Полтаві. Безперечно, Єлизавета Іванівна Скоропадська-Милорадович заслуговує на вдячну пам’ять українців, адже прожила гідне життя. Ніколи не шкодувала коштів на благодійництво, будучи однією з найбагатших жінок Полтавщини. Вона є прикладом для наступних поколінь підприємців-меценатів, які мають бути такими ж соціально відповідальними, щедрими та небайдужими.

Славетний нащадок засновника одеської “Просвіти” Михайла Комарова

Василь ВЕЛЬМОЖКО,
член Національної спілки краєзнавців України

18 січня виповнилося 140 років від дня народження видатного науковця, українського бібліографа, організатора української освіти на Одещині в 1917-1918 роках Богдана Михайловича Комарова.

Народився Богдан 18 січня 1882 року у великій родині відомого бібліофіла і бібліографа, фольклориста, перекладача, одного з засновників одеської “Просвіти” Михайла Комарова. У 1900 році закінчив 4-ту Одеську чоловічу гімназію.

Богдан Михайлович згадував, що “перебування у школі для мене завжди було чимось прямо протилежним моєму життю вдома, світлому, веселому, життєрадісному”. Він з захопленням згадував величезну батькову бібліотеку, пієтет перед українським письменством, що панував у родині.

Родинними обставинами було зумовлене й знайомство Богдана з професором Новоросійського університету Михайлом Сидоренком, чоловіком старшої сестри Маргарити, який прищепив Богдану любов до природи, що визначило вступ його на природниче відділення фізико-математичного факультету Новоросійського (Одеського) університету.

На початку 1901 року Богдан Комаров взяв участь у студентських страйках, за що був відрахований з університету. Продовжувати навчання йому довелося у Львові, Відні та Кракові. Однак диплом про вищу освіту він здобув в Одесі, склавши державні іспити у 1907 році.

До 1917 року Б. М. Комаров майже не брав участі в суспільно-політичному житті міста, хоча був членом одеської “Просвіти”, але на її засіданнях не виступав. Однак революційні події 1917 року захопили й Богдана Комарова. У травні він увійшов до Українського керівничого комітету Одеси як делегат від учительського товариства. Вперше Б. Комаров проявив себе у липні 1917 р. на курсах українознавства для вчителів, влаштованих керівниками Одеської учительської спілки. Богдан Михайлович читав курс географії України. Протягом другої половини 1917 – на початку 1918 років Б. М. Комаров відстоював інтереси українців у боротьбі з русифікаторами з російської вчительської спілки. У Народному університеті на початку 1918-го він читав курси з українознавства.

Авторитет Б. Комарова обумовив його обрання Українською учительською спілкою у березні 1918 р. до складу Комісаріату зі справ Одеського навчального округу, де він став заступником голови Володимира Чехівського. Коли у квітні В. Чехівський переїхав до Києва, Богдан Комаров фактично очолив Комісаріат.

Фактично до лютого 1919 року Б. М. Комаров продовжував очолювати комісаріат, в компетенцію якого входили шкільні справи величезного регіону: всієї Південної та великої частини Східної України, яка входила до Одеського навчального округу. Доводилося підписувати безліч документів з найрізноманітніших справ: фінансові та юридичні питання, роз’яснень від центральних органів влади, запровадження програм викладання, розроблених міністерством освіти.

Одним із найважчих завдань було забезпечення “українізації” шкіл. Недосяжним для впливу українських органів влади залишався Новоросійський університет, професура якого, за деякими винятками, не сприймала ідеї “українізації”. Богдану Комарову довелося вступити у відкрите зіткнення з українофобським складом університету. У жовтні на сторінках однієї з найбільших одеських газет автор, що підписався псевдо “Историк”, виступив проти цієї ініціативи, висунувши звинувачення у зраді університетських традицій. У листі до редакції газети Б. Комаров, зауважив, що він не претендує на роль спадкоємця російських професорів.

Лист Б. Комарова започаткував серію статей, присвячених питанням розвитку українського національного руху, що з’явились на сторінках газети “Нові шляхи” навесні 1919 року.

У статті “Культуртрегери” Б. Комаров гостро критикував дії одеських українофобів, справедливо розвінчавши міф про толерантність та європейськість Одеси, який експлуатується до сьогодні.

Іншим об’єктом критики були “малороси”, як один з основних чинників гальмування української культури. Автор висловив своє бачення сутності українського національного руху. На його думку, “проста і зрозуміла річ, що кожний народ може й повинен бути самобутнім, духовно й культурно – самостійним, мати свій розум, свою волю, свою свідомість, свої почуття, свою душу, своє національне “я””. Особливо він наполягав на праві українців мати своє національне ім’я, а не вживати накинуті зовні дефініції на кшталт “малороси”, “новороси” і т. п.”. Подібні заяви були дуже типовими для тогочасної української національно-демократичної думки.

В іншій статті Б. Комаров критикував одеські просвітницькі організації за бездіяльність і закликав їх “у добу загрози вдихнути живу душу в нашу стареньку Одеську просвіту”, яка “з 1906 р. відіграла велику роль у житті одеського українського громадянства, виховуючи вірних оборонців для захисту рідної культури та несучи ідею національного відродження серед широких кіл. Щиро і непохитно сповняла вона свої завдання. Вічна подяка та пошана старій одеській “Просвіті”, яка перша вивела українську справу в Одесі на ширший шлях!”

З остаточним приходом більшовиків Б. Комаров повернувся до праці на ниві українського відродження вже в інших суспільно-політичних умовах, ніж у 1917–1918 рр. У 1920 р. він взяв активну участь у процесі розбудови нової школи, намагаючись надати їй українського обличчя. Він був головою предметної комісії з вироблення програм природознавства в трудовій школі, читав курс природознавства на курсах підготовки вчителів для боротьби з неписьменністю. Зрештою, Б. Комаров вперше отримав можливість розпочати кар’єру викладача вищої школи в Одеському інституті народної освіти. Протягом 1920–1924 та 1929–1931 рр. він читав курс біології на робітничому факультеті та факультеті соціального виховання. Богдан Михайлович був одним з небагатьох послідовно україномовних викладачів. Як і раніше, Б. М. Комаров намагався зробити свій внесок у важливу справу забезпечення школи україномовними підручниками. Він продовжив роботу над словником природничої термінології і номенклатури. На 1923 р. із запланованих 24 відділів з 15 тис. термінів та назв було завершено роботу над 15 відділами з 7800 термінів та назв. Згодом Б. Комаров підготував видання до друку, однак воно так і не побачило світ. Українською мовою він переклав працю М. Фарадея “Хімія свічки”, підготував низку оригінальних статей українською мовою, де популяризував природничі науки.

На важливий напрямок діяльності Б. Комарова у 1920-х рр. перетворились бібліотекознавство та бібліографія. У липні 1920 він був призначений помічником завідувача Одеської української державної бібліотеки (УДБ) імені Т. Г. Шевченка, а навесні 1921 – її завідувачем. Передумовою звернення науковця до бібліотечної справи було передусім те, що після смерті батька він успадкував його великий архів та бібліотеку. Батько ж прищепив синові любов до книги. Вже наприкінці свого довгого життя Богдан Михайлович згадував, що “у своїх нечисленних працях з української бібліографії я намагався йти за настановами мого батька М. Ф. Комарова, основоположника української бібліографії”.

Завдяки старанням Б. М. Комарова єдина в місті українська бібліотека швидко перетворилася на помітне явище громадського життя, один з нечисленних осередків живої української культури. 27 жовтня 1925 року УДБ була перевезена до нового приміщення в Інвалідному провулку, буд. № 5, де було засновано Товариство прихильників УДБ. У грудні 1925 р. Б. Комаров був делегатом першої конференції наукових бібліотек України. У 1930 р. Українська державна бібліотека була об’єднана з Одеською державною. З книжок колишньої УДБ було створено відділ “Україніка”. Колишній директор УДБ так підсумував роботу: “За ці десять років УДБ своє завдання виконала. Вона зібрала до купи майже всі громадські й приватні українські бібліотеки, які існували в Одесі до революції і на початку 20-х років, поповнила ці збирачки великою кількістю нових українських книжок й чимало зробила в справі просунення української книжки в ширші маси”.

15 травня 1925 р. в Одесі було засновано Українське бібліографічне товариство. Воно мало яскраву українську національну ідеологію, було сконцентроване передусім на вивчення української книги та культури загалом. Головою УБТ було обрано одного з найактивніших членів колишнього Бібліографічного товариства Новоросійського університету, професора В. Ф. Лазурського. У 1928–1929 рр. головою Правління УБТ був Богдан Комаров, згодом – заступником голови М. Слабченка. Окрім виступів на засіданнях УБТ, Б. М. Комаров в одному з томів записок товариства опублікував цінну бібліографічну працю, присвячену розкриттю псевдонімів та криптонімів українських письменників за матеріалами архіву батька. Іншою важливою бібліографічною працею Б. Комарова був “Короткий російсько-український словник бібліотечної термінології”, упорядкований ним у співробітництві зі своїм родичем Р. Волянським.

Богдан Михайлович також був членом природничої секції Одеського наукового товариства при ВУАН. На сторінках “Записок” секції він надрукував покажчик творів М. Максимовича з природознавства.

Усі ці заслуги Богдана Комарова перед українською культурою більшовицька влада на початку1930-х років поставила йому у провину. УБТ слідчими ОДПУ було сфабриковано в українську буржуазну націоналістичну контрреволюційну організацію. Улітку 1931 року Богдан Михайлович був заарештований і відбував річне адміністративне заслання у Курську без права повернення в Україну. Після заслання Б. М. Комаров у 1932 році опинився в далекому Ленінабаді в Таджикистані, де викладав у Державному педагогічному інституті. Після років поневірянь він досяг значних успіхів у природознавчій науці, став кандидатом біологічних наук. Протягом 25 років завідував кафедрою ботаніки Ленінабадського педагогічного інституту. заслуженим діячем науки Таджикистану. Реабілітований у 1989 році.

Б. М. Комаров до кінця життя (помер 18 грудня 1975 р.) зберігав українську душу, намагався підтримувати листування з українськими знайомими, родичами. Його українська ментальність яскраво відбилась у мемуарах, написаних наприкінці 1960-х років. Публікація у 1971 його спогадів про Лесю Українку була першою ластівкою повернення до української історичної пам’яті долі родини Комарових. У період 1965-1975 рр. адміністрація Одеської наукової національної бібліотеки встановила контакти з Б. М. Комаровим. Цінні відомості про обставини життя Комарових та українку Одеси містять листи Богдана Комарова до нині покійного Григорія Зленка – завідувача редакційного відділу бібліотеки, провідного дослідника життя і творчості Михайла і Богдана Комарових.

“Таких чудових творів, як “Щедрик”, не може бути багато”.

У новорічному храмі Евтерпи й Терпсіхори

Володимир КОРНІЙЧУК,
заслужений журналіст України

Урочистий гала-концерт “Новорічне балетне свято” відбувся у престижному європейському храмі Евтерпи і Терпсіхори – Національному академічному театрі опери та балету імені Т. Г. Шевченка стараннями учнів та студентів Київської муніципальної академії танцю імені Сержа Лифаря. Розпочалося свято фрагментом із балету “Малюк” на музику Д. Шостаковича в музичній композиції заслуженого діяча мистецтв України Євгена Досенка та в хореографії заслуженого артиста України Олександра Нестерова (репетиторка Вікторія Башкірова). Цілісна постановка – попереду...

На концерті продемонстровано фрагмент з балету “Коник-Горбоконик” Ц. Пуні, Р. Щедріна в хореографії А. Радунського у виконанні юних балерин – шестикласниць відділення класичної хореографії, котрі продемонстрували глядачеві вишукану пластику і вагому фахову підготовку (викладачка Ольга Довгань).

Оригінальне па-де-де з балету “Спляча красуня” П. Чайковського (хореографія М. Петіпа) у виконанні студентки III курсу відділення класичної хореографії Марії Бондаренко та студента IV курсу цього ж відділення Єгора Коновалова вразило блискучою технікою та досконалістю костюмів, що й викликало у глядачів зливу оцінок і вигуків “Браво!” (викладачі – Володимир Лук’янець та лавреатка Міжнародного конкурсу артистів балету Наталія Хоменко).

Виконавиця, студентка відділення класичної хореографії й лавреатка першої премії Міжнародного балетного конкурсу – фестивалю Grand Prix Youth, що відбувся минулого року в Барселоні (Іспанія), Діана Єфіменко порадувала глядачів віртуозною технікою у варіації з балету “Корсар” А. Адана (хореографія М. Петіпа), як і студенти того ж відділення Ніколь Демура і Микола Хома, які своїм іскристим темпераментом і бездоганною технікою викликали схвальні відгуки глядачів, зокрема, у “Болеро” з балету “Дон Кіхот” Л. Мінкуса (хореографія М. Петіпа, постановка Наталії Хоменко і заслуженого артиста України Владислава Солдатенка).

Па-де-труа з балету “Коштовності” Г. Форе (хореографія Дж. Баланчина) в інтерпретації студенток IV курсу відділення класичної хореографії Марини Апанасенко, Ксенії Литвиненко і студента II курсу Дмитра Сітніцького глядачі сприйняли з великим захопленням і вдячністю, оскільки юні танцівники вкотре порадували поціновувачів свого таланту вишуканою елегантністю і пастельністю виконання, чому сприяла елегійна музика композитора Г. Форе (викладачі Надія Ятченко і Дмитро Клявін).

Варіація з балету “Полум’я Парижа” Б. Асаф’єва (хореографія В. Вайнонена) у запальному й майстерному виконанні студента IV курсу Олексія Швидкого стала стилістичною протилежністю попередній композиції: тут владарювала пристрасна артистичність й полум’яна енергетика як самого інтерпретатора, так і музики композитора Б. Асаф’єва (викладач Володимир Лук’янець).

А модернові номери “Мій прихисток” (хореографія А. Шошина), “Простіше простого” (хореографія П. Наку) і “Стериліум” (хореографія К. Шишкарьової) у талановитому виконанні студентів відділення класичної хореографії та учениці 8 класу Хореографічної школи КМАТ ім. С. Лифаря Анастасії Проценко викликали у глядача неабияке захоплення, як і сама модернова музика у стилі блюз, що стосується насамперед композиції “Стериліум” (викладачі Галина Зарицька, Дмитро Клявін, Олеся Макаренко-Севастьянова і Руслана Самойленко).

Свіжість народної хореографії продемонстровано в постановці В. Гаєвої українського народного танцю “Товкачики”. Виконавці відділення народної хореографії представили на суд глядача самобутню композицію, котра теж справедливо заслужила вигуки “Браво!” і зливу оцінок. Грайливо показано жартівливий “Козачок” у хореографії А. Кривохижі та чудовому виконанні студентів Антоніни Біленької, Артема Поліщука і Ярослава Тарана (викладачка – заслужений працівник культури України Лариса Гелун).

У цій же народній стилістиці потрактований і молдавський жартівливий танець (хореографія Л. Якобсона, викладачка Юлія Бобровник).

Словацький народний танець “Мак” у нестереотипній хореографії С. Носуля і виконанні граційних студенток I–II курсів спеціалізації “народна хореографія” – з тонким почуттям гумору вони відтворили збір врожаю маку. Цей виступ викликав у глядачів не лише теплі усмішки, а й жваві оплески (викладачі Олександр Нестеров та Юлія Бобровник, робота Вікторії Башкірової).

Угорський народний танець “Вербунк” у хореографії заслуженого артиста України Вадима Сабодаша і виконанні студентів III–IV курсів відділення народної хореографії збурив у глядацькій залі справжній фурор, оскільки цей юнацький танок був відтворений у такому шаленому темпоритмі, що вмить здобув у глядача особливу симпатію і захоплення від вибухово-вулканічної техніки виконання.

Недаремно глядачі по завершенні танцю вкотре викликали виснажених, але щасливих юних віртуозів на “біс”. У цьому – колосальна заслуга викладача-постановника неперевершеної народної композиції Вадима Сабодаша, котрий доклав величезних професійних зусиль і педагогічної майстерності, щоби досягти таких блискучих фахових вершин, від яких глядач отримав величезне естетичне задоволення.

Завершився цей незабутній гала-концерт на кону Національної опери України фрагментом з балету “Лифар – сюїта” Е. Лало у сценічному втіленні педагогом – балетмейстером Дмитром Клявіним і у виконанні учениць хореографічної школи та студентів КМАТ ім. Сержа Лифаря, де були представлені Біла етуаль – студентка IV курсу відділення класичної хореографії Анастасія Углова й Чорна етуаль – студентка того ж курсу Марина Апанасенко, а балетмейстером-репетитором у цій постановці виступила Надія Ятченко.

Що ж вразило глядачів у цій витонченій балетній виставі? Насамперед – масштабність задуму постановки, про який можна буде говорити по завершенні цілісного балету. На грації та красі цієї сюїти величаво акцентувала урочиста музика композитора Е. Лало. А все разом і створює неповторне балетно-художнє полотно, ім’я якому – “Лифар – сюїта”.

Світ радіє!

“Радуйся, світе!” – програму під такою назвою підготував Національний академічний духовий оркестр України під орудою диригента Олексія Баженова разом із солістами – заслуженою артисткою України Валентиною Матюшенко (сопрано), лавреатом міжнародних конкурсів Сергієм Бортником (тенор) та фіналісткою телешоу “Голос країни” Аліною Башкіною.

Едуард ОВЧАРЕНКО

Різдво – час здійснення найзаповітніших бажань, час мрій, час, коли стираються межі між реальністю та уявою. Цього вечора учасники концерту та ведучий Олександр Рудько разом зі слухачами помандрували крізь час і відстань, щоб відчути ті емоції, яких у звичайному житті може і не бути. На початку музичного вечора прозвучала хоральна прелюдія “Jesu, Joy of Man’s Desiring” Й. С. Баха.

Леопольд Моцарт у пам’яті нащадків залишився переважно як батько знаменитого сина. Але блиск, що оточує Вольфганга Амадея, падає і на батька та вириває його з темряви часів. Честолюбство, воля, енергія високо підіймали його над багатьма сучасниками. І твір “The Sleigh Ride” продемонстрував, що талант Моцарта сина виріс на благодатному ґрунті.

“Ave Maria” Ф. Шуберта була написана 1825 року у складі вокального циклу на вірші Вальтера Скотта, що складався з семи віршів. Цього вечора в супроводі оркестру твір виконала Валентина Матюшенко.

“Тиха ніч” – широко поширена у світі різдвяних співів. Належить до культурної спадщини ЮНЕСКО. Була створена 24 грудня 1818 року у різдвяний вечір в австрійському селі. Текст написав Йозеф Мор, музику – вчитель, композитор та органіст Франк Грубер. Прем’єра відбулася того ж дня під час різдвяної меси. А український слухач мав змогу почути її в перекладі рідною мовою.

Популярна колядка XVI століття “We wish You a Merry Christmas” з’явилася у південно-західній Англії. Це одна з небагатьох традиційних колядок, де згадується святкування Нового року. Походження цього різдвяного гімну лежить в англійській традиції роздавати на святвечір солодощі. Подарував цю пісню Сергій Бортник.

Широко знаний твір українського композитора Миколи Леонтовича “Щедрик” був створений на початку XX століття. Після гастролей хору Олександра Кошиця в країни Європи 1919 року та у США 1922 року він став відомий не тільки в Україні, а й у всьому світі. І сьогодні його можна почути в різних країнах англійською, німецькою, іспанською, японською та багатьма іншими мовами. А цього вечора “Щедрик” прозвучав в обробці Ф. Старка.

Про французьку колядку “Les Anges dans nos campagnes” відомо вкрай мало. Її зазвичай виконують без вказування авторів. За переказами цей твір створили 129 року нашої ери. А єпископ римський постановив виконувати його у храмах як різдвяний гімн. Згодом гімн перетворився на пісню, яку співали у Франції у XVIII столітті. За легендою французькі пастухи започаткували традицію виконувати цей твір увечері перед Різдвом, передаючи звістку про народження Христа. Далі прозвучала ця чудова французька колядка.

“Молитву” Д. Фостера виконували відомі співаки з різних країн. Твір отримав премії “Золотий глобус” та “Греммі”. На завершення першого відділу її виконали Валентина Матюшенко та Сергій Бортник в українському перекладі А. Карпенка.

Другий відділ розпочали композицією “Радуйся, світе!” І. Вотса. Ця англійська різдвяна пісня написана у 1719 році. Стала музичною адаптацією кількох псалмів. Популярним було аранжування твору 1848 року. У XX столітті пісня поширилась у Північній Америці. Цього року її виконав у Києві разом із Аліною Башкіною та Сергієм Бортником бігбенд Національного академічного духового оркестру України.

“Jingle Bells” – найвідоміша і найбільш виконувана американська різдвяна пісня. З’явилася 1857 року і приурочувалася до американського національного свята – Дня подяки. Пізніше стала пов’язана лише з різдвяно-новорічними святами. Пісня перекладена багатьма мовами, за півтора століття багато разів переробляється. Особливу популярність здобула версія, створена у 1940-х роках.

Задум написати композицію “Sleigh Ride” прийшов до композитора Л. Андерсона спекотного липневого дня 1946 року, а завершив він роботу над нею 1948 року. Її часто включають до різдвяних альбомів, хоча тут зовсім не згадуються різдвяні свята. А згадка про гарбузовий пиріг – натяк на День подяки.

Час не можна стерти з пам’яті, особливо, коли йдеться про моменти, сповнені любов’ю. Про це йшлося у наступній пісні “Magic Moments”. А “Santa Baby” – це жартівливий погляд на різдвяний список, адресований Санта Клаусу від жінки, яка хоче отримати екстравагантні подарунки – соболі, яхти, вишукані прикраси.

Таких чудових творів, як “Щедрик”, не може бути багато. Особливим подарунком шанувальникам творчості видатного українського композитора стала ще одна версія “Щедрика” в аранжуванні П. Кларка.

Завершився концерт. А вже зовсім скоро можна буде завітати до Національної філармонії на нове побачення з Національним академічним духовим оркестром України. 22 січня талановиті виконавці запросять на музичну програму “Родина Штраусів”.

Лариса КАДОЧНІКОВА: “Найголовніше – вміст душі моїх героїнь!”

На новій сцені Національного академічного театру імені Лесі Українки відбулася прем’єра вистави “Музика кохання”, що стала бенефісом народної артистки України, лавреатки Національної премії імені Тараса Шевченка Лариси Кадочнікової. Сьогодні Лариса Валентинівна – гостя “СП”.

– Ще в дитинстві ви захопилися творчістю Жорж Санд. Чим вас зацікавила ця письменниця?

– Коли мені було років 12-13, наша школа просто божеволіла від її роману “Консуело”. Цей досить великий твір я прочитала за неповні дві доби і передала подружкам.

Минули роки, але ця книжка, цей образ залишився в моїй душі і серці. Ще один образ, який запав мені на все життя, – видатної балерини Галини Уланової, після того, як побачила її в “Попелюшці” в Большому театрі. У 50 Галина Сергіївна блискуче виконувала роль тринадцятирічної Джульєтти! Це теж були незабутні враження.

Через багато років перечитала біографію Жорж Санд Андре Моруа, в якій цілий розділ присвячено її стосункам із Фредеріком Шопеном. Відразу зрозуміла, що цей матеріал дає унікальну можливість створити виставу про велику письменницю.

Свого часу стосунки Жорж Санд і Фредеріка Шопена описав у своїй п’єсі “Літо в Ноані” Ярослав Івашкевич. Збиралися поставити її в Театрі Лесі Українки (Київ). Але ця п’єса побутова, у ній багато дійових осіб. Робота над нею так і не склалася.

Однак після цього я сама загорілася ідеєю написати п’єсу про Жорж Санд і Шопена. Перечитала багато листів і щоденників, перевернула гору матеріалу. Врешті п’єса була готова. Вже зараз розумію, що перший варіант цієї п’єси був недосконалий. У ній теж було надто багато дійових осіб. Так, я граю в багатьох хороших виставах, але я не письменниця.

Показала цю п’єсу своєму чоловікові Михайлу Саранчуку, який мав філологічну освіту, свого часу був директором нашого театру. Ми встигли разом її переробити, думали про нову постановку. Але після його смерті ці задуми розвіялися, я навіть перестала про це думати.

Та з часом знову з’явилося бажання довести розпочату справу до логічного завершення. Звернулася до актора і письменника Петра Миронова. Він допрацював п’єсу. Тоді я запропонувала Петру, щоб ми поставили цю виставу в “Сузір’ї” чи іншому київському театрі і щоб у цій постановці я грала Жорж Санд, а він — Шопена. Однак і цього разу не склалося.

Є у мене хороший товариш Стас Сукненко. Він знімав кіно, пише книжки, розуміється на літературі, вміє писати діалоги. Запропонувала йому співпрацю. Стас теж вніс певні зміни в текст, бо вважав деякі діалоги не зовсім вдалими, і, врешті, п’єса була готова.

Постало питання, де цю п’єсу грати. Спочатку думали в “Сузір’ї”. Але там не так давно поставили іншу виставу про Шопена. Тоді звернулася з пропозицією постановки до художнього керівника нашого театру Михайла Резніковича. Він перечитав п’єсу, минув певний час — і врешті дав добро на постановку. Надзвичайно вдячна за це Михайлові Юрійовичу. Він чудово знає літературу і добре розбирається, що потрібно для театру.

Це вистава про талановитих людей, про справжніх особистостей. З такими людьми буває складно у побуті. Але вони геніальні. Шопен любив свою Батьківщину – Польщу, а всі свої нові твори спершу показував батькам. Допомагав фінансово своїм землякам – поетам, музикантам, які жебракували у Франції. Так само, як і один з моїх улюблених письменників Антон Чехов, який, живучи в Ялті, допомагав художникам, письменникам, аби ті могли жити і творити. Що ж стосується Шопена, то в останні роки життя, коли він дуже хворів, земляки йому не допомагали...

А свої найкращі твори Фредерік Шопен написав саме тоді, коли був разом із Жорж Санд. Вона ж у цей час написала свій найвеличніший твір – роман “Консуело”.

Спочатку у п’єсі, а тепер у виставі, я намагаюся простежити сумісність двох надзвичайно талановитих людей. У житті це дуже складно. Згадую свою молодість. Мій перший чоловік Юрій Іллєнко був геніальним режисером і оператором, унікальною особистістю. Коли ми тільки починали жити разом, то це була казка, щастя, творчість. Це було фантастичне кохання, особливо з його боку. Він майже непритомнів, коли мене бачив. “Ларисо, я зроблю все, якщо ти переїдеш до Києва”. І я переїхала на Батьківщину моєї мами. Наче сама творчість об’єднала нас. Але з часом почала з’являтися якась втома одне від одного...

Та повернімося до героїв нашої вистави. Шопен так ніколи й не одружився. У нього була дівчина у Польщі, але її батьки не дали згоди на шлюб, бо композитор хворів на сухоти. Другою жінкою в його житті була Жорж Санд. Також у Шопена була закохана дочка письменниці. Розумію цю дівчинку. Він був вродливий, мав море чарівності плюс був геніальним композитором.

Звісно, можна було поставити вже згадану п’єсу “Літо в Ноані”. Але вона занадто побутова. А нам не хотілося опускатися до побутових проблем. Прагнули, аби у виставі було насамперед відчуття любові. У Шопена була шалена пристрасть до музики, а в Жорж Санд – до нього, своїх дітей і, звісно ж, до літератури. Спробуйте лише уявити образ жінки, яка готувала, вела господарство, гуляла з дітьми, а щоночі писала по 15 сторінок роману. Саме в цей час настає розлад з дочкою, яка закохалася в композитора. Жорж Санд розуміє, що разом вони бути не можуть, це просто загибель для її дитини. На цьому будували виставу. Дуже вдячна Стасу Сукненку, який взявся за цю роботу.

Усі учасники вистави об’єднані однією метою. Для них це хороший досвід, адже таких ролей вони ще не грали. Скажімо, Артем Ємцов (Фредерік Шопен). Це характерний актор, має чудові зовнішні дані, але серйозного досвіду роботи на сцені у нього не було.

Я також завжди намагаюся удосконалюватися, продовжую працювати над своїм образом. Можливо, у виставі потрібно яскравіше виражати кохання Жорж Санд до Шопена. Зізнаюся, зіграти таку жінку непросто. Вона мала дуже сильний характер. Турбувалася про Шопена, як про свою дитину. Свого часу вона йому сказала: “Можеш зі мною залишитися, але ти вже будеш моєю третьою дитиною”. Саме за ті десять років, що композитор прожив у її домі, він написав свої найкращі музичні твори. Вона продовжила йому життя. Бо якби Шопен опинився, приміром, у руках жінки, яка вимагала б у нього лише грошей, то багато чого не зміг би створити.

Можливо, вистава поверне людей до цієї літератури. Вона інша, романтична. Написана хорошим стилем, є вдалі переклади. Це необхідно. І, звісно ж, музика Шопена. Сподіваюсь, що буде більше його концертів. Це шанс хоча б на якийсь час повернутися до класичного світу.

– Образ ще однієї видатної жінки ви створили у виставі “Актрисі завжди 18”.

– Це була перша робота в театрі Давида Бабаєва як режисера. Він умів чудово працювати з акторами. Щаслива, що Давид взявся за цю роботу, хоча тоді вже хворів. Він був вражений п’єсою, хоча спершу мав сумніви, чи братися. Дав прочитати цей твір своїй дружині Тетяні, після чого та сказала: “Якщо пропонує Лариса, їй не можна відмовляти. Берися”. І Давид взявся.

Він мені говорив: “Ти маєш грати, насамперед, не Сару Бернар, а саму себе. У тебе в житті було стільки проблем, але ти боролася, відстоювала себе. Як тобі важко не було після розлучення з Юрієм Іллєнком, та ти піднялася”. Зізнаюся, дійсно у той непростий час я хотіла піти з театру, навіть поїхала до Москви. Але не знайшла там свого місця і знову повернулася до Театру Лесі Українки. Рада, що саме так все склалося. Саме в цей час керівником театру став Михайло Резнікович. І життя почало потроху налагоджуватися...

Давид Бабаєв прагнув, аби ми показали у виставі жінку, яка попри те, що не мала жодних яскравих зовнішніх даних, стала найгеніальнішою актрисою світу. Вона могла цілу годину показувати на сцені, як помирає Маргарита Готьє. І глядачі були в захопленні. Вже коли в неї не стало однієї ноги, вона все одно грала перед королівський двором в Англії. І її виступ вразив королівську родину. Це була справді велика жінка з надзвичайною силою духу.

Дуже люблю грати Сару Бернар. Вдячна своєму партнеру Юрію Кухаренку. Він просто боготворить свою роль, цю виставу, яка допомогла йому потрапити зовсім в інший світ. Адже до цього у Юрія були невеликі ролі. Створювати такий образ Ю. Кухаренку допомагають не лише акторські здібності, а й людські якості.

– Вистава “Насмішкувате моє щастя” йшла на сцені 50 років. У чому секрет такого успіху?

– У цій виставі можна було побачити сьогоднішній день. Антон Чехов боровся з міщанством, яке нині заполонило всю Україну. Лише подивіться на тих, хто змагається, у кого краща машина чи квартира, а якщо є гроші, то треба збудувати замок. Але ж найголовніше — душа, так важливо допомагати іншим. Про це дуже часто забувають.

Потрясаючі декорації до вистави створив Давид Боровський. На сцені був березовий орган. Як відомо, улюбленим деревом Антона Павловича була береза. А помирав він у Німеччині, в будинку навпроти собору, звідки лунала божественна музика. Режисер Михайло Резнікович зумів все це поєднати.

У виставі грав чудовий актор Микола Рушковський. Його смерть стала для нас великою втратою. Також одну з ролей виконувала Ада Роговцева. Коли вона пішла з театру, то її замінила Наталія Доля, теж чудова актриса. Я грала у виставі з першого дня. Спершу була майже дівчинкою, а Ольга Кніппер вже була солідною дамою. Я дуже любила грати цю роль. Там і біль, і страждання, і любов.

Саме для Кніппер Чехов написав “Три сестри” і “Вишневий сад”. Вона грала Раневську майже до останніх днів. Актриса була дуже талановитою, мала надзвичайну жіночу привабливість. На фотографіях вона не дуже красива, але коли виходила на сцену, то відбувалося справжнє перевтілення.

Я вже говорила, що вистава була надзвичайно актуальною. Коли ми показували її востаннє, то майже кожну фразу акторів переривали гучні оплески глядачів. Отже, слова героїв знаходили відгук у їхніх серцях.

– Новим вашим зверненням до творчості Чехова стала роль Аркадіної у “Чайці”. Ця вистава йде у Класичному Художньому Альтернативному Театрі. Як вас пов’язала доля з цим колективом?

– Давно знаю Віктора Кошеля, який працює у нашому театрі. Це достойна людина. Більше десяти років тому разом зі своєю дружиною Катріною Сінчілло вони вирішили створити власний театр. Схвалюю їхню ідею звернутися до творчості Чехова. Я впевнена, що цей письменник повинен звучати по всьому світу.

Коли мені запропонували роль Аркадіної, то я згадала “Насмішкувате моє щастя”. Там моя героїня виконувала великі уривки з “Чайки”. А роль Аркадіної була першою роллю Ольги Кніппер у виставах за п’єсами Чехова. Підійшла порадитися до нашого художнього керівника. Михайло Юрійович сказав: “Ларисо, це твоя роль. Іди й грай”.

Також маю невелику роль у виставі “Пані міністерша”, що йде на великій сцені Театру Лесі Українки. Роль невелика, але ефектна. Отримую від цієї роботи справжнє задоволення. Головне — не розмір ролі чи сцени, найважливіше – розмір душі моїх героїнь.

– Свого часу ви знімалися у стрічках, які сьогодні вважають легендарними. А як оцінюєте сучасний стан українського кіно?

– Дійсно, раніше було справжнє кіно. Сьогодні, на мою думку, воно починає занепадати. І не лише у нас, а й в інших країнах Європи. Приміром, кінотеатри Польщі теж порожні.

Раніше для кінопроб будували спеціальні павільйони, для претендентів на ролі шили костюми. Ці проби знімали найкращі оператори. Сам режисер був присутній на пробах. А зараз спочатку надсилають незрозумілий текст, а потім його треба зняти на мобільний телефон.

Кіно позбавляється найголовнішого – культури зображення. Знову згадую Юрія Іллєнка. Він цінував кожен кадр у кіно. А зараз на телефон...

Подивіться на нове українське кіно. На прем’єри приходить багато запрошених. Після показів кричать: “Браво! Геніально!” Потім до зали приходить по дві-три людини. А раніше кіно окуповувалося...

На проспекті Перемоги у Києві був кінотеатр імені Олександра Довженка. Коли там показували фільм Леоніда Осики “Камінний хрест”, то за квитками стояли великі черги. Я вже не кажу, що відбувалося, коли з’явилися “Тіні забутих предків”. Українське кіно було затребуваним. Потім цей кінотеатр знищили. Зараз на цьому місці торговельно-розважальний центр, де теж є кінотеатр, але вже не імені Олександра Довженка, а “Оскар”.

До речі, у нас і сьогодні є чудова операторська школа, талановиті хлопці. Але їм ніхто не допомагає. Шкода...

Михайло Ромм колись казав: “Театри ось-ось вмруть, а кіно буде завжди”. А вийшло навпаки. Вважаю, що саме театр врятує мистецтво й духовність.

Спілкувався **Едуард ОВЧАРЕНКО**

“Проєкт Corruptionism – спосіб привернути увагу тисяч людей до теми корупції та поговорити про це мовою мистецтва”.

Мистецтво проти корупції

У Національному художньому музеї України в рамках постійної експозиції представили проєкт Corruptionism. Його мета – через змінені класичні картини показати, як корупція впливає на життя кожного українця, та розповісти відвідувачам, як із нею боротися. Ініціатор проєкту – Антикорупційна ініціатива ЄС (EUACI).

Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото автора

– Сім років тому в Україні стартувала антикорупційна реформа, і за цей час сформувалися незалежні органи, націлені на боротьбу з корупцією, та Національне агентство з питань запобігання корупції, – зазначив організатор проєкту **Аллан Паг Крістенсен**. – Здавалося б, корупція – це щось далеке від буденного життя, що відбувається за зачиненими дверима кабінетів. Та насправді її наслідки впливають на життя кожного українця: незаконна забудова чи паркування, вирубка лісів, що спричиняє екологічну катастрофу, занедбана залізниця тощо. Проєкт Corruptionism – спосіб привернути увагу тисяч людей до теми корупції та поговорити про це мовою мистецтва.

Проєкт названий за аналогією з імпресіонізмом, реалізмом та іншими мистецькими напрямками. Його концепція полягає в тому, щоб у класичних роботах українських художників XIX – початку XX століття раптом виявити наслідки корупції. Приміром, на картині Сергія Васильківського “Козаки у степу” виникла неоковирна багатоповерхівка, збудована в обхід закону. А від розлогих дерев на картині “У буковому лісі” Володимира Орловського зосталися тільки пеньки – через незаконний видобуток бурштину.

– Мистецтво породжує діалог: у цьому випадку його мета показати, як корупція змінює наше життя. Адже те, що ми вже й не помічаємо в реальному житті, ріже око на творах класичного мистецтва, – прокоментувала **Юлія Литвинець**, генеральна директорка Національного художнього музею. – П’ять змінених картин в експозиції осмислюють п’ять найпоширеніших корупційних злочинів. Поруч з кожною роботою розміщена табличка з описом, реальними кейсами корупції в Україні та інструкцією, що може зробити кожен. Адже на відміну від творів мистецтва, на такі злочини не можна просто дивитися – їм потрібно протидіяти...

Одну з картин назвали “Сім’я на відпочинку в тіні незаконної автостоянки” (оригінал – “Сім’я на відпочинку”, автор Михайло Ткаченко, 1883 р.). Здавалося б, на цій імпресіоністській картині все чудово: панянка замислено читає книжку, затуляючись парасолькою від палючого сонця, а дитина безтурботно грається на подвір’ї. Відпочинок родини в цей день може зруйнувати лише одне – на передньому плані припаркувалося десяток автівок, для яких на картині точно немає місця. Корупційні схеми часто вибудовуються на незаконно споруджених автостоянках, кошти з яких надходять не до місцевих бюджетів, а на рахунки приватних компаній та в кишені чиновникам. Це призводить до запаркованих вщерть вулиць без простору для жителів міста.

Інша має назву “Музиканти втомилися чекати відремонтованої електрички” (оригінал – “Музиканти”, автор Григорій Світлицький, 1912 р.). На полотні можна побачити стомлених вуличних музикантів біля залізничної колії. Один із них сидить на лавці, понуро опустивши голову, а другий – з докором дивиться просто в камеру. Вони обоє ніби розуміють, що так і не потраплять додому, адже електричка, на яку вони чекали, зламана. Сотні мільйонів гривень щороку витрачають українські залізниці внаслідок непрозорих закупівель за завищеними цінами. Як результат – неналежний стан залізничного транспорту, полотна та інфраструктури, дискомфорт для пасажирів.

“Козаки в степу. Перед лицем незаконної забудови”

Ще одне полотно проєкту – “Пором на Дніпрі, куди вже не зможуть потрапити пасажири” (оригінал – “Пором на Дніпрі”, автор Сергій Світославський, 1891 р.). На ньому у стилі реалізму зображена типова сцена XIX століття. Чудовий Дніпро у тиху погоду, ледь захмарене небо і пором, що везе людей і худобу. Втім, якщо придивитися, стає зрозуміло, що на берег вони не зійдуть, адже там незаконно встановили паркан. Багато українських водойм недоступні для громадян у результаті незаконної їхньої передачі в приватні руки. Такі ситуації спостерігаються на озерах Карпат, пляжних зонах Одеси. Внаслідок корупційних зловживань громадяни обмежені в доступові до відпочинкових та рекреаційних зон українських водойм. Приміром, у столичному Гідропарку незаконно був споруджений паркан довжиною понад 100 метрів. Цей паркан повністю перекривав пляжну зону та заходив у воду на понад 4 метри, через що обійти його було просто неможливо. На щастя його врешті демонтували.

Робота “Козаки в степу. Перед лицем незаконної забудови” (оригінал – “Козаки в степу”, автор Сергій Васильківський, близько 1890 р.). На полотні козаки, що мали опинитися серед вільного безкрайого степу, зіткнулися з дивною перешкодою. Неоковирний хмарочос аж ніяк не вписується в пасторальний пейзаж XIX століття. Але для наших днів це звична справа. Часто під незаконну забудову у приватні руки переходять особливо цінні землі: території університетів та дослідних полів, лісосмуги та міські парки.

“У буковому лісі після видобутку бурштину”

Завершує проєкт картина “У буковому лісі після видобутку бурштину” (оригінал – “У буковому лісі”, автор Володимир Орловський, 1881 р.). Колись цей ліс був такий густий, що сонячні промені ледь-ледь проникали крізь його розлогі крони. Аж доки тут не почався незаконний видобуток бурштину, через який від густих нетрів лишилися тільки поодинокі пеньки. В Україні це болюча проблема: величезні масиви лісів у Рівненській, Волинській та Житомирській областях вже спустошені.

СЛОВО Просвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА “ПРОСВІТА” імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Будьмо разом!
ПЕРЕДПЛАТА—2022
Вартість передплати
(з доставкою і поштовими витратами):
Поштовий індекс — 30617. Сторінка у каталозі — 66

на 1 місяць	28 грн 14 коп.	на півроку	152 грн 84 коп.
на 3 місяці	79 грн 42 коп.	на 11 місяців	276 грн 54 коп.

Засновник:
Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН
Відповідальна за випуск
Любов ГОЛОТА
Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова), **Павло МОВЧАН**, **Микола ТИМОШИК**, **Георгій ФІЛІПЧУК**
Заступник головного редактора з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
Відділ культури
Едуард ОВЧАРЕНКО
Літературна редакторка
Галина ДАЦЮК
Коректорка
Олена ГЛУШКО
Комп’ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК, **Володимир ЖИГУН**
Інтернет-редактор
279-39-55

Черговий редактор
Едуард ОВЧАРЕНКО
Бухгалтерія
279-41-46
Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б, м. Київ, 01001
E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua
Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”, 04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.
Листування з читачами — тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій посилання на “Слово Просвіти” обов’язкове.
Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617